

SANDSVALE I OPPLAND

Bestandsregistreringer i 2024

Sandsvalekoloni ved Skottvatnet naturreservat – etablert etter restaureringstiltak i 2009-2011. Uttak og lagring av leirholdige bunnmasser ble til en god hekkebiotop for arten. Foto: Jon Opheim

v/Jon Opheim/oktober 2024

SAMMENDRAG 3 INNLEDNING 4 RØDLISTESTATUS 5 UTBREDELSE OG
BESTANDSSITUASJON – NASJONALT 5

UTBREDELSE OG BESTANDSSITUASJON – OPPLAND 5

HEKKEBIOLOGI/PÅVIRKNINGER 5 REGISTRERINGSARBEIDET I 2024 6

RESULTATER 7 Undersøkte lokaliteter i 2024 7

OPPSUMMERING MED KOMMENTARER 40 LITTERATUR 42

2

SAMMENDRAG

Med kr. 38 094,- i økonomisk støtte gjennom ordningen "*Tilskudd til vilttiltak*" ble det i 2024 utført et registreringsprosjekt på sandsvale i Oppland. BirdLife Norge avdeling Oppland har stått ansvarlig for feltarbeid og utarbeidelse av rapport.

32 personer har deltatt i feltarbeidet og bidratt med opplysninger. Her vises til nærmere opplysninger under de respektive lokaliteter. Likevel rettes en spesiell takk til *Tor Martin

Haugen for sitt feltarbeid og store engasjement i Lesja og Dovre kommuner, *Rune Rødningen, som på vegne av BirdLife Norge Valdres lokallag, har samlet inn opplysninger fra Valdresregionen, *Lars Kristian Hatterud og *Kurt Pedersen, som på vegne av BirdLife Norge Sør-Gudbrandsdal lokallag, har laget egen prosjektrapport på sandsvale, *Even Dehli, som gjennom mange år både har kartlagt og skjøttet sandsvalekolonier på Hadeland.

Registreringene er en oppfølging av tidligere kartleggingsarbeid av sandsvale i tidligere Oppland fylke. Her vises til to heldekkende rapporter utarbeidet av hhv. Helge Grønlien (1990) og Bjørn Harald Larsen (2005), samt en senere rapport for Valdresregionen (6 kommuner) ved Trond Øigarden (2019).

Formålet med registreringene har vært innhenting av mer kunnskap om sandsvalas utbredelse, bestandssituasjon og krav til hekkeplasser i Oppland – for å ha et bedre grunnlag i den videre forvaltningen av denne rødlistearten. Med bakgrunn i målsettingen om å sikre en levedyktig hekkebestand, inngår også konkrete skjøtsel- og restaureringstiltak for flere av lokalitetene.

I Norge hekker sandsvala hovedsakelig i lavereliggende områder i det meste av landet, bortsett fra nordligste kyststrøk i Troms og Finnmark. Den nasjonale bestanden ble i perioden 1970-1990 vurdert til å være stabil, og anslått til 100 000-250 000 par (Gjershaug mfl. 1994). Etter at Norsk Ornitologisk Forening (NOF) gjennomførte en landsomfattende kartlegging i 2010, med klare indikasjoner på mer enn 50% tilbakegang de siste 20 årene (Aarvak mfl. 2012), ble bestandsanslaget redusert til bare 10 000-15 000 par av Shimmings & Øien (2015).

Sandsvale har en spredt utbredelse over det meste i Oppland, men med størst bestand i de nordre deler av Gudbrandsdalen og i Ottadalen. I boka «Fugler i Oppland» (Gaarder mfl. 1998) ble hekkebestanden vurdert til mellom 2000-4000 par.

I *Norsk rødliste for arter 2021* (Artsdatabanken 2021) er sandsvala oppført som «sårbar» (VU), dvs. en forverret situasjon siden forrige revidering av rødlista, der den var oppført som «nær truet» (Henriksen & Hilmo 2015).

I 2024 ble det registrert aktivitet av sandsvale på 47 av 90 besøkte lokaliteter i tidligere Oppland fylke. Disse fordeler seg på 24 kommuner. Pr. i dag er det bare i Vestre Toten og Etnedal kommuner vi ikke kjenner til hekkeplasser for arten.

Resultatet for 2024 ble ca. 1760 registrerte reirhull, men bare i ca. 1050 av disse ble det konstatert hekking.

Når vi sammenligner disse resultatene mot de to tidligere tellingene i Oppland (1990 og 2004) ser vi en tydelig bestandsnedgang, ikke minst når vi tar i betraktning at det har vært en større feltinnsats (flere besøkte lokaliteter) i 2024 enn i de foregående årene.

3

Registreringene i 1990 omfattet bare 32 lokaliteter i 13 kommuner, men resultatet ble likevel hele 3470 reirhull. Dessverre ble det ikke angitt hvor mange av disse som var i aktiv bruk.

Tellingen i 2004 ble utvidet til 45 lokaliteter i 20 kommuner, hvorav de fleste i bruk. Mellom 2335-22847 reirhull (gjennomsnitt 2790) ble registrert. Dessverre mangler antall bebodde reir for noen lokaliteter. Dette tatt i betraktning, har vi gjort et anslag på 1950 reir i bruk dette året.

Siden disse 3 tellingene omfatter ulikt antall lokaliteter, og bare til en viss grad de samme hekkeplassene, blir sammenligningsgrunnlaget ganske mangelfullt. Ser vi isolert på antall registrerte reirhull i de 3 årene var nedgang fra 1990 til 2004 på ca. 22%, fra 2004 til 2024 på 33% og ca. 48% fra 1990 til 2024.

Antall reirhull i bruk kan bare sammenlignes mellom årene 2004 og 2024. I denne 20-års perioden viser tallene en nedgang på ca. 50%.

Et annet sammenligningsgrunnlag er å sortere ut de lokalitetene som er blitt undersøkt i alle 3 årene. Dette begrenser seg til 15 lokaliteter, med følgende tall: 1990: 2033 reirhull og 1540 estimert i bruk. 2004: 1970 reirhull og 1508 i bruk. 2024: 590 reirhull og 280 i bruk.

Også dette materialet bekrefter en nokså moderat tilbakegang mellom 1990 og 2004. Forholdet mellom 1990 og 2024 viser imidlertid en reduksjon i antall reirhull på hele ca. 70%, og ca. 80% når det gjelder reir i aktiv bruk.

På tross av mange usikkerhetsmomenter, både når det gjelder dekningsgrad og ulike praksis ved optelling, har vi klar dokumentasjon på at sandsvalebekoloniene i Oppland har blitt vesentlig redusert i løpet av de siste ca. 35 årene. Bestanden i søre del av fylket og Valdres er svært sparsom. I disse områdene, hvor det ikke er kjent hekking i naturlige biotoper, er den også spesielt sårbar i forhold til forvaltning av grus- og sandtak. I Nord-Gudbrandsdalen og Ottadalen er situasjonen bedre; med en nokså stor og livskraftig populasjon som utnytter både menneskeskapte og naturlige biotoper. Likevel har koloniene også blitt færre og mindre i denne regionen.

Selv om det med stor sikkerhet fortsatt finnes sandsvalekolonier i Oppland som vi ikke kjenner til, er det neppe grunnlag for å sette dagens bestandsanslag høyere enn 1500 hekkende par. Dette betyr i så fall en halvering av hekkebestanden siden estimatet i 1998 (Gaarder mfl. 1998).

Våre registreringer av sandsvale gjennom ca. 35 år tydeliggjør behovet for en bedre oppfølging og forvaltning av denne rødlistearten. Vi står her overfor forskjellige utfordringer alt etter sandsvaleenes valg av hekkeplass.

Siden de aller fleste av dagens kolonier er sand- og grustak, står sandsvaleene i et nært avhengighets-forhold til oss mennesker. I de aktive grustakene lever svalene «farlig», men det er kanskje likevel her de har sine største forekomster og potensialer. Sandsvaleene er av natur det vi kan kalle opportunist, dvs. at de svært raskt etablerer seg i nyskappede sand- eller grusvegger, eller også i faste jordhauger med bratte kanter. Disse lokalitetene forvaltes best ved å inngå et samarbeid med vedkommende eiere eller drivere av uttaket, for å kunne få til en «fredningstid» i svalenes hekkeperiode. Sannsynligheten for at disse hekkeplassene er

borte neste vår er ganske stor, men som oftest «tilbys» sandsvaleene nye vegger som har oppstått etter uttak.

Den andre kategorien er de nedlagte uttaksområdene. Så lenge det ikke settes i gang planering eller omdisponering av disse, er dette vanligvis mer fredelige hekkeplasser for

sandsvalene. Her skjer det imidlertid andre prosesser som gjør at svalene taper «terreng». Veggene er utsatt for slitasje og erosjon, og kanskje også dyr som graver ut noen av hullene. I tillegg skjer det ofte en rask etablering av trær og busker som blir til sjenanse. Også her er det viktig med god kontakt med grunneier - både for å hindre uheldige tiltak, og for å kunne utføre restaureringsarbeid.

BirdLife Norge avdeling Oppland ser et stort potensiale i å skjøtte, forbedre og gjenskape hekkeplasser for sandsvale. I denne rapporten foreslås det konkret tiltak på flere av lokalitetene. Oppfølging av dette bør bli en prioritert oppgave framover.

INNLEDNING

Denne rapporten er utarbeidet av BirdLife Norge avdeling Oppland med kr. 20 000,- i økonomisk støtte gjennom ordningen "*Tilskudd til vilttiltak.*"

Registreringene i 2024 er en oppfølging av foreningens tidligere kartleggingsarbeid av sandsvale i tidligere Oppland fylke. Her vises til to heldekkende rapporter utarbeidet av hhv. Helge Grønlien (1990) og Bjørn Harald Larsen (2005), samt en senere rapport for Valdresregionen (6 kommuner) ved Trond Øigarden (2019).

Formålet med registreringene har vært innhenting av mer kunnskap om sandsvalas utbredelse, bestandssituasjon og krav til hekkeplasser i Oppland – for å ha et bedre grunnlag i den videre forvaltningen av denne rødlistearten. Med bakgrunn i målsettingen om å sikre en levedyktig hekkebestand, inngår også konkrete skjøtsel- og restaureringstiltak for flere av lokalitetene.

RØDLISTESTATUS

I *Norsk rødliste for arter 2021* (Artsdatabanken 2021) er sandsvala oppført som «sårbar» (VU), dvs. en forverret situasjon siden forrige revidering av rødlista, der den var oppført som «nær truet» (Henriksen & Hilmo 2015).

Som hovedbegrunnelse for nåværende klassifisering er en sterk tilbakegang gjennom de seneste ti-årene. Med henvisning til bl.a. landsomfattende registreringsarbeid i 2010 (Aarvak (2012) finner Artsdatabanken (2021) det rimelig å anta at bestandsnedgangen for sandsvale i Norge er tilsvarende det som er påvist i Sverige, dvs. en reduksjon på 40% de siste 3 generasjoner.

I europeisk rødliste (*The IUCN Red List of Threatened Species* in 2015) er sandsvala klassifisert som *livskraftig* (LC).

UTBREDELSE OG BESTANDSSITUASJON – NASJONALT

I Norge hekker sandsvala i lavereliggende områder i det meste av landet, bortsett fra nordligste kyststrøk i Troms og Finnmark. Bestanden av sandsvale i Norge ble i perioden

1970-1990 vurdert til å være stabil, og anslått til 100 000-250 000 par (Gjershaug mfl. 1994). Norsk Ornitologisk Forening (NOF) gjennomførte en landsomfattende kartlegging i 2010. Denne viste indikasjoner på at bestanden av sandsvale hadde gått tilbake med mer enn 50% i løpet av 20 år (Aarvak mfl. 2012). Basert på disse registreringene har Shimmings & Øien (2015) vurdert bestanden til 10 000-15 000, og med bakgrunn i dette materialet skriver Artsdatabanken (2021) at «det mest trolige bestandsestimater» er under 10 000 par.

UTBREDELSE OG BESTANDSSITUASJON – OPPLAND

Sandsvale har en spredt utbredelse over det meste i Oppland, men med størst bestand i de nordre deler av Gudbrandsdalen og i Ottadalen. Hovedbestanden er å finne i våre lavereliggende jordbruksområder, men så sant den finner egnete hekkemuligheter kan den hekke langt opp i fjellregionen. Hekkeplasser i 1025 meters høyde er kjent. I boka «Fugler i Oppland» (Gaarder mfl. 1998) ble hekkebestanden vurdert til mellom 2000-4000 par.

HEKKEBIOLOGI/PÅVIRKNINGER

Sandsvala ankommer Oppland rundt midten av mai. Den trives best ved våtmarksområder, elver, deltaer og innsjøer. Arten er en kolonihækker som graver ut reirganger i elvekanter, veiskjæringer og sandtak. Flere steder hekker den også i torvtak på setrer i bjørkeregionen, mer sjeldent i murer på bygninger. Den foretrekker sand framfor grus. Reirgangene er 35-150 cm lange, skråner litt oppover i starten og ender i et utvidet reirkammer. Reiret er enkelt og består av tynne strå, rottrevler og fjær, noen ganger litt tørrkvist. Sandsvalene legger 5 (4-6) hvite egg, vanligvis i først halvdel av juni og noe utover i måneden. Eggleggingstidspunktet kan variere mye, selv innen samme koloni, noe som kan ha ført til misforståelser med hensyn til antall kull. Men fuglene kan ha to kull, bortsett fra i nord.

Sandsvalene lever i et miljø der de er svært utsatt for menneskelig påvirkning. En stor del av hekkebestanden har sine reirplasser i sand- eller grustak. De er dermed svært sårbare overfor masseuttaksvirksomhet i hekkeperioden. Ellers har flomsikring av elver og bekker medført at naturlige hekkeplasser i vertikale sandbanker har blitt færre. Det er også blitt pekt på at nedgang i bestander av flygende insekter kan medføre mindre tilgang på føde. I tillegg kan faktorer utenfor hekkeområdene (trekk og overvintring) påvirke bestandsutviklingen.

REGISTRERINGSARBEIDET I 2024

Med utgangspunkt i tidligere publikasjoner om sandsvalas forekomst i Oppland (jf. nevnte rapporter fra 1990, 2004 og 2019) ble det lagt opp til å besøke flest mulig av tidligere kjente lokaliteter. I tillegg har det vært stort fokus på å lete opp nye hekkeplasser. Rapporten har også inkludert opplysninger som er lagt ut på nettstedet *artsobservasjoner.no*.

Mesteparten av feltarbeidet er utført i hekkesesongen på våren og sommeren (mai - august), men det er også gjort en del søk utover høsten for å finne nye hekkeplasser. Flere av

lokalitetene med aktiv uttaksvirksomhet har blitt oppsøkt flere ganger i løpet av sesongen for å sjekke svalenes hekkesuksess. At koloniene er besøkt til ulike tider i hekkesesongen har

påvirket resultatet en del. Vi vet f.eks. at sent etablerte par kan lage reirhull et godt stykke ut i juni måned. I rugeperioden er det alltid vanskelig å bedømme antall bebodde reir. Dette er lettere når ungene er klekt, og det er stor aktivitet med mating, samt mye møkk under bebodde reirhull.

I alt har 32 personer deltatt i feltarbeidet og bidratt med opplysninger. Her vises til nærmere opplysninger under de respektive lokaliteter. Vi vil likevel rette en spesiell takk til noen av bidragsyterne: * Tor Martin Haugen for sitt feltarbeid og store engasjement i Lesja og Dovre kommuner, * Rune Rødningen, som på vegne av BirdLife Norge Valdres lokallag, har samlet inn opplysninger fra Valdresregionen, * Lars Kristian Hatterud og Kurt Pedersen, som på vegne av BirdLife Norge Sør-Gudbrandsdal lokallag, har laget egen prosjektrapport på sandsvale, * Even Dehli, som gjennom mange år både har kartlagt og skjøttet sandsvalekolonier på Hadeland.

Alle takkes for verdifull deltagelse i prosjektet.

Sandsvale.

Foto: Thor Østbye

RESULTATER

UNDERSØKTE LOKALITETER I 2024

Lesja kommune

Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Bjorli. 500 m sør for jernbane stasjon	6902547 (N)04589 09 (Ø)	Leirholdig vegg mot innmark. I bruk, men ikke daglig drift. Ingen drift mot selve hekke plassen.	8-10	8-10	17.08. Tor Martin Haugen	-	Gjengroing. Nødvendig med rydding av busker mot hekke-plassen. Ønskelig med rydding av anleggsredskap.
2	Bjorli. 1 km sørøst for flyplass	6900214 (N)04620 22 (Ø)	Aktivt uttak, men ikke den delen der kolonien ligger.	60-70	50	17.08. Tor Martin Haugen	-	Litt rydding og rensking i øvre kantsone av kolonien.
3	Kyrkjebekken, Lesjaverk	6894929 (N)04770 73 (Ø)	Gammelt uttak med periodevis aktivitet.	30	15?	25.08. Martin Haugen	Var trolig større tidligere. Stor aktivitet i 2023 (Ola Sveen).	Bør stå i årlig kontakt med driver, slik uttak i hekkesesongen unngås der reirene ligger.
4	Ulvaholen ved Lyftinge	6986967 (N)04881 62 (Ø)	Leirholdig vegg mot innmark. 3-4 m høy og ca. 15 m bred. Ingen drift.	2	0-2	15.08. Tor Martin Haugen	-	-
5	Lyftinge, Lesjaleira	6886954 (N)04887 24 (Ø)	Leirholdig vegg mot innmark. Ikke aktive uttak, men lagring av mye materiell gir en del ferdsel.	45	40	15.08. Tor Martin Haugen	96 reirhull i 1990 og ca. 180 reirhull i 2002.	Mindre rydde tiltak bør gjøres. Mye ferdsel og til rettelegging på kanten av kolonien. Bør sjekke mht. negativ virkning.
6	Ved Lyftingsmyre, Lesjaleira	6886868 (N)04888 26 (Ø)	To leirholdige hauger med små loddrette vegger mot innmark. Ingen drift.	11	10	15.08. Tor Martin Haugen	Større koloni for 10-15 år siden (Tor Martin Haugen).	Hekkeveggen bør forbedres med litt manuelt gravearbeid.

7	Hogsvoldkroken, Lesjaleira	6886572 (N)04911 22 (Ø)	Leirholdig vegg mot innmark. Ingen drift.	24	20	15.08. Tor Martin Haugen	-	
8	Hattremsbrua, Lesjaleira	6886948 (N)04949 10 (Ø)	Leirholdig vegg mot innmark. Ingen drift.	12	12	15.08. Tor Martin Haugen	Ganske stor koloni i 1980-90 årene (Tor Martin Haugen)	Svært gjengrodd. Kolonien bør for bedres og utvides ved rydding av gras og krattskog, samt manuelt gravearbeid (lav vegg).

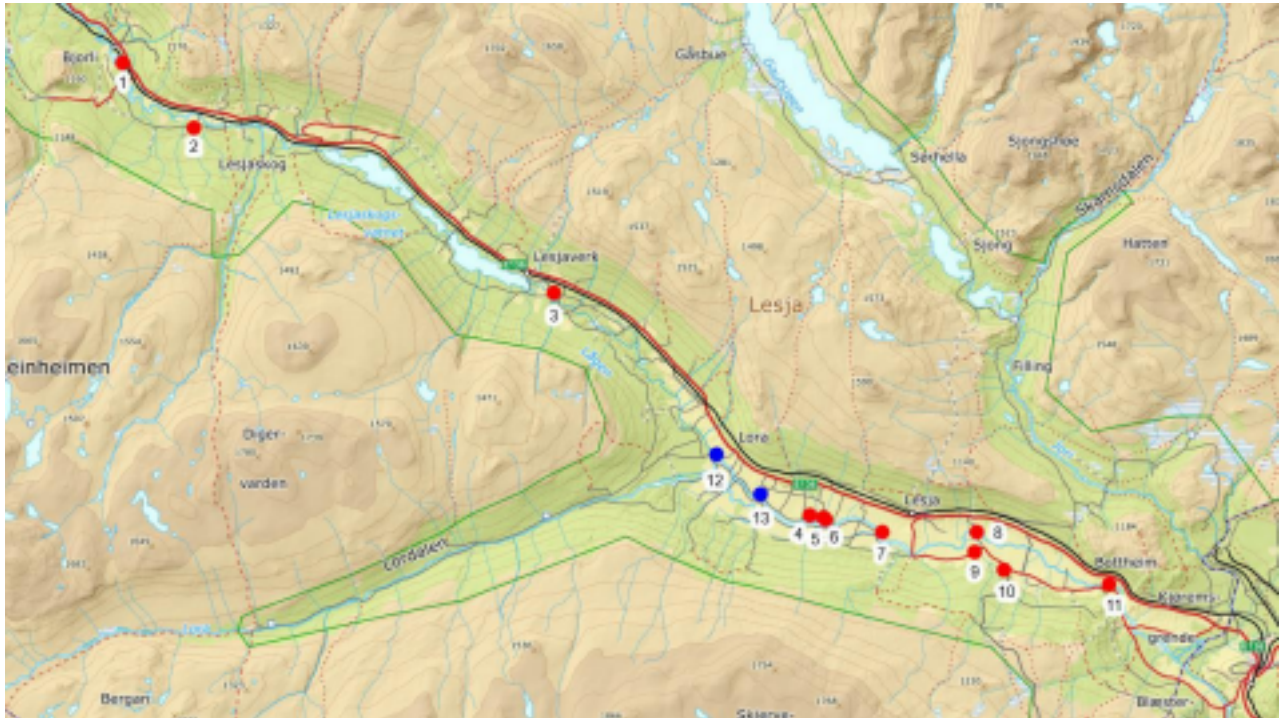
8

9	Sør for Hattremsbrua, Lesja	6886138 (N)04949 18 (Ø)	Periodevis aktivt grustak.	30-40	30?	08.09. Tor Martin Haugen	-	Bør stå i årlig kontakt med driver, slik at uttak ved reirene unngås i hekke tida.
10	Kårbøseter grustak	6885534 (N)04961 27 (Ø)	Grustak med aktiv drift. To deler. Den ene har svært ustabil vegg pga. uttak.	25-30	15	26.08. Tor Martin Haugen	Tidligere større koloni, men ingen opp tellinger	Bør stå i årlig kontakt med driver, slik at uttak ved reirene unngås i hekke tida.
11	Bottheim	6885354 (N)05004 22 (Ø)	Leirholdig vegg i kanten mot innmark. Ingen aktivitet.	5-6	5	15.08. Tor Martin Haugen	-	-
SUM				252- 280	205- 209			

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/ bruk	Ant all hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
12	Ved Bjøkne, Lesjaleira	6889067 (N)0484 183 (Ø)	Tre små jordvegger i kantsonen mot Lågen	10	0	26.08. Tor Martin Haugen	Gamle hull. Uvisst nå de sist var i bruk.	Mye erosjon i elvekanten. Kan trolig gjøres tiltak for å bedre forholdene rundt dagens hull.

13	Ved Brennbrue, Lesjaleira	6887626 (N)0486 103 (Ø)	Leirholdig, gjen grodd haug i jordbrukslandskap et. Uten skarpe vegger. Ingen aktivitet.	0	0	15.08. Tor Martin Haugen	2 reirhull i 2002.	Ved litt maskinell graving kan det gjenskapes en liten koloni.
----	---------------------------	-------------------------	--	---	---	--------------------------	--------------------	--

Hekkeplasser for sandsvale i Lesja kommune. Røde prikker viser aktive lokaliteter, blå prikker tidligere aktive lokaliteter.

Lokalitet 1 og 2. Foto: Tor

Martin Haugen

Lokalitet 3 og 4. Foto: Tor Martin

Haugen

Lokalitet 5 og 6. Foto: Tor Martin Haugen

Lokalitet 7 og 8. Foto: Tor Martin Haugen

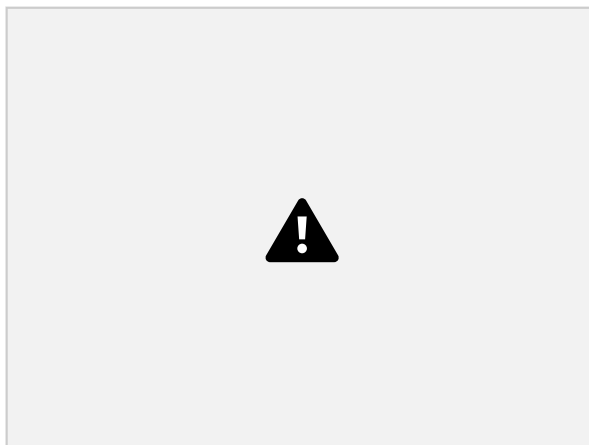
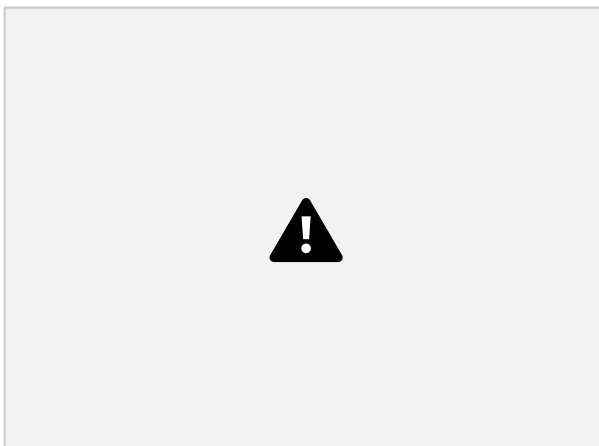

Lokalitet 9 og 10. Foto: Tor Martin Haugen

Lokalitet 11. Foto: Tor Martin Haugen

11

Lokalitet 12 og 13. Foto: Tor Martin Haugen

Dovre kommune

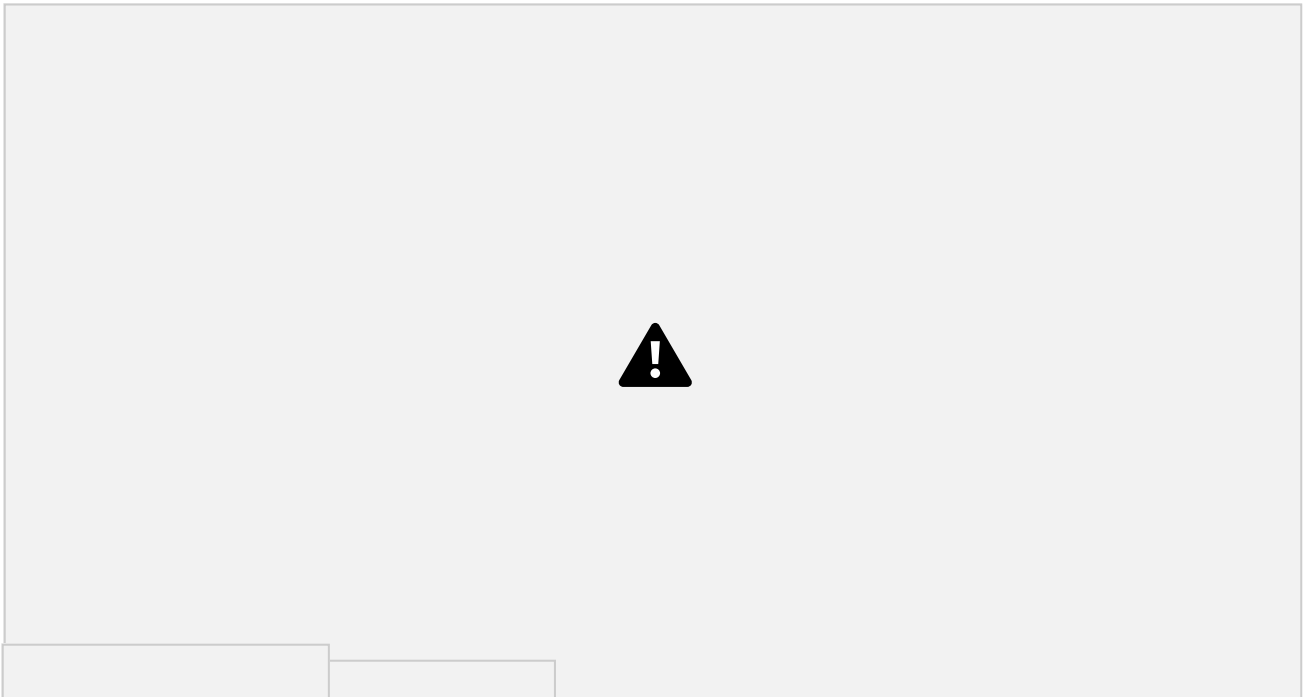
Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatører	Tidligere data	Aktuelle tiltak
-----	------	-----------	--------------	-------------	-------------	------------------------	----------------	-----------------

1	Hjellhågan	6879953 (N)05067 22 (Ø)	Utrast elve terrasse i område med mye finsand.	250	100	29.06. Jon Opheim	Ca. 550 reir hull i 1990 og 380-400 i 2004, hvorav min. 300 aktive.	-
2	Hågå	6878257 (N) 0508901 (Ø)	Utrast elveterrasse	20-30	25	16.08. Tor Martin Haugen	75 reirhull i 1990	Rydding av busker og kratt foran kolonien.
3	Radååe ved Nedre Killi	6876031 (N)05110 33 (Ø)	Utrast elve terrasse med finsand på beite mark. To hekke plasser ca. 150 m fra hverandre.	50-65	50	16.08. Tor Martin Haugen	31 aktive reirhull i 2004	Rydding av busker og kratt foran kolonien.
4	Ved Grimsdals hytta	6884214 (N)05341 88 (Ø)	Liten grusrygg i åpent seterland skap. Reir hullene ligger i torvlaget som dekker sand avsetningene.	25-30	25	27.08. Tor Martin Haugen	-	Nær veg med mye trafikk. Noe forstyrrelse og slitasje av sau, som ofte ligger ved foten av grusryggen.
SUM				345- 375	200			

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

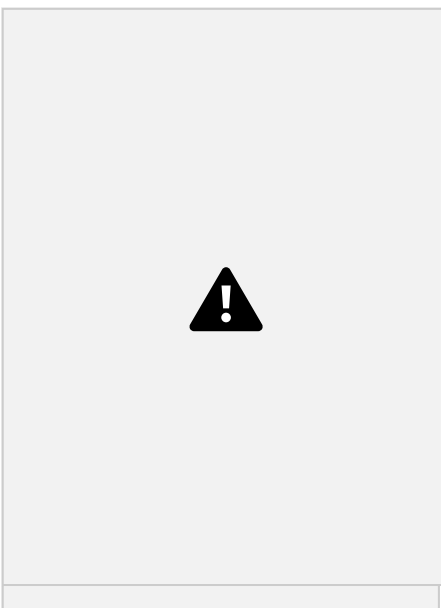
Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ob servatø r	Tidligere data	Aktuelle tiltak
5	Dombfossen	6880974 (N)05057 05 (Ø)	Utrast elveterrasse på innsiden av Lågen.	10 gamle, slitne hull	0	29.06. Jon Opheim	160 reirhull i 1990. 95 reir hull i 2004, men bare ca. 15 i bruk.	Rydding/fjern ing av vegetasjon rundt de gjenværende hullene.
6	Stavåe ved Åsen	6872791 (N)05138 00 (Ø)	Utrast elve terrasse med sand og grus langs Stavåe.	0	0	22.10. Ole Thøring	30 reirhull i 1990 og 10-15 reirhull i 2003.	-
7	Dovreskogen	6867503 (N)05159 10 (Ø)	Leirholdig vegg mellom innmark og rasteplass langs E6.	0	0	29.06. Jon Opheim	55-70 reirhull i 1990.	Rydding/fjern ing av vegetasjon kan gjenskape lokaliteten.

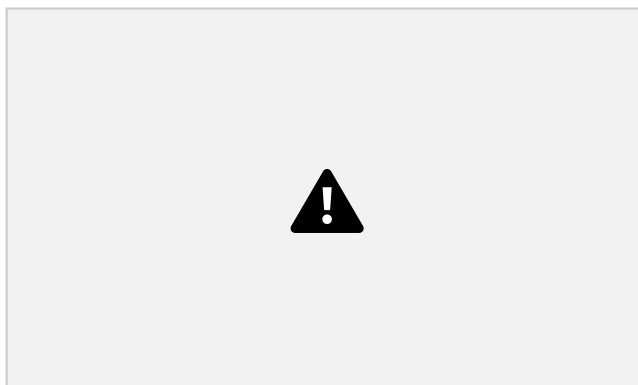
ne. Røde prikker viser aktive lokaliteter, blå prikker

Lokalitet 1 og 2.
Foto: Jon Opheim og
Tor Martin Haugen

Lokalitet 3 og 4.
Foto: Jon Opheim og
Tor Martin Haugen

Lokalitet 5. Foto: Jon Opheim

Sel kommune

Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Nord-Sel	6856740 (N)0521 313 (Ø)	Grustak med høy, markert vegg. Ingen aktivitet.	75	25-35 (løst anslag)	24.10. Jon Opheim	465 reir hull i 1990.	Bør fjerne bjørketrær ved foten av veggen.
2	Skottvatnet	6855740 (N)0525 411 (Ø)	Lagringsplass for leirholdige bunn masser etter restaureringstiltak i 2009-2011. Loddrett vegg mot jordkant og vatnet.	82	50	29.06. Jon Opheim og 06.07. Egil Skredemellom		-
3	Klukkhaugen, Heidal	6845182 (N) 0518625 (Ø)	Vegskjæring med høy, bratt kant.	45	10-15	10.07. og 12.07. Jon Opheim	20 reirhull i 1990 og ca. 100 i 2004, hvorav 70- 80 i bruk.	Rydding av busker foran kolonien og fjerning av utover hengende røtter.
4	Brubakksætre	6839846 (N)0513 659 (Ø)	Torvtak gammelt tømmerhus	2	2	02.06. Rune Nilsson	-	-

5	Vangene ved Mæringsdals vatnet	6836965 (N)0510366 (Ø)	Torvtak på 4 gamle tømmerhus	25	1	09.07. Jon Opheim	37 reir hull, hvorav 25-30 i bruk i 2004.	Alle torvtakene i dårlig hevd med rufsete/slitte kanter og utoverhengende gras. Husene lite brukt.
6	Åsengsætrin, Murudalen	6831472 (N)510970 (Ø)	Torvtak på gammelt tømmerhus	2	1	09.07. Jon Opheim	-	Torvtak i dårlig hevd med rufsete/slitte kanter. Bygning ikke i bruk.
SUM				231	89-104			

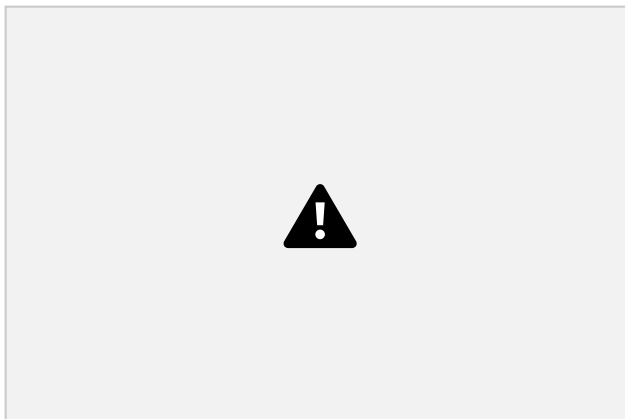
Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
7	Sandbu	6843558 (N)0528140 (Ø)	Avsluttet masseuttak. Mye stein og restmasser er plassert i framkant.	10	0	29.07. Jon Opheim	-	Kan gjenskapes ved rydding av tæger og røtter i øvre torvkant. Ønskelig med opprydding av diverse driftsutstyr.

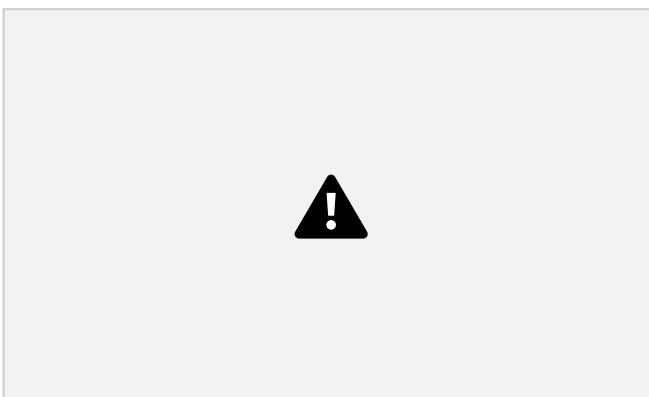

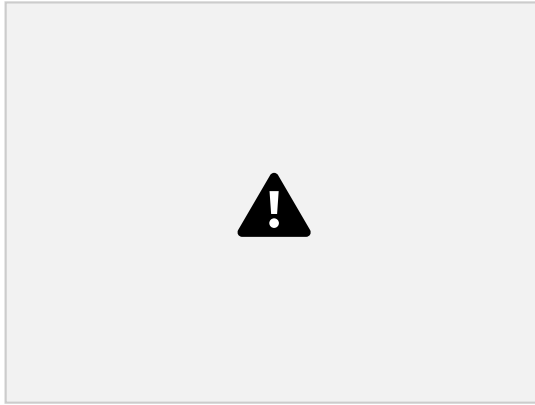
kaliteter, blå prikk

Lokalitet 1. Denne ble besøkt for sent på året til å få et godt bestandstall. Foto: Jon Opheim

Lokalitet 2 og 3. Foto: Jon Opheim

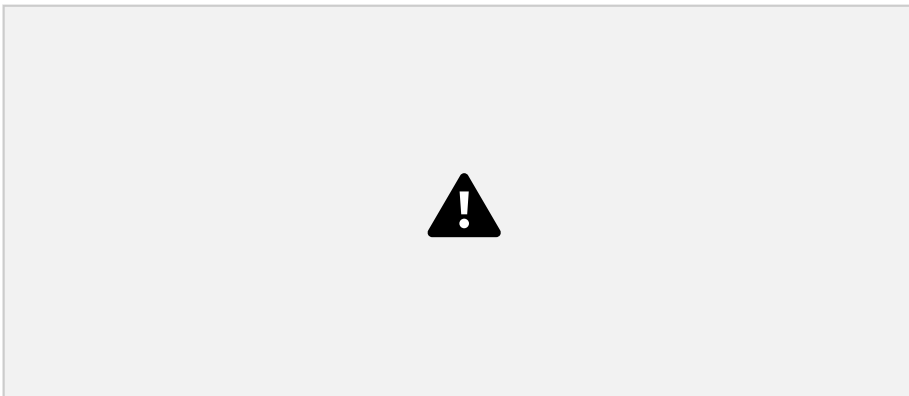

Lokalitet 5 og 6. Foto: Jon Opheim

Skjåk kommune

Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Tundraskriu	6863654 (N) 448944 (Ø)	Masseutt ak. Ikke aktiv bruk.	21-22	15	29.06. - 30.07. Per Bådshaug, Rune Mølmen, 09.07. Ken Adelsten Jensen	-	Rydding av torvkant.
2	Aualehaugen	6861385 (N) 465101 (Ø)	Masseutt ak. Periodevis i bruk.	15	15	Sommeren. Rune Mølmen	-	Varsle eier/driver for å unngå uttak i hekketida.

Røde punkter viser hekkeplass for sandsvale i Skjåk kommune.

Hekkeplass for
sandsvale i
Tundraskriu.
Foto: Per Bådshaug.

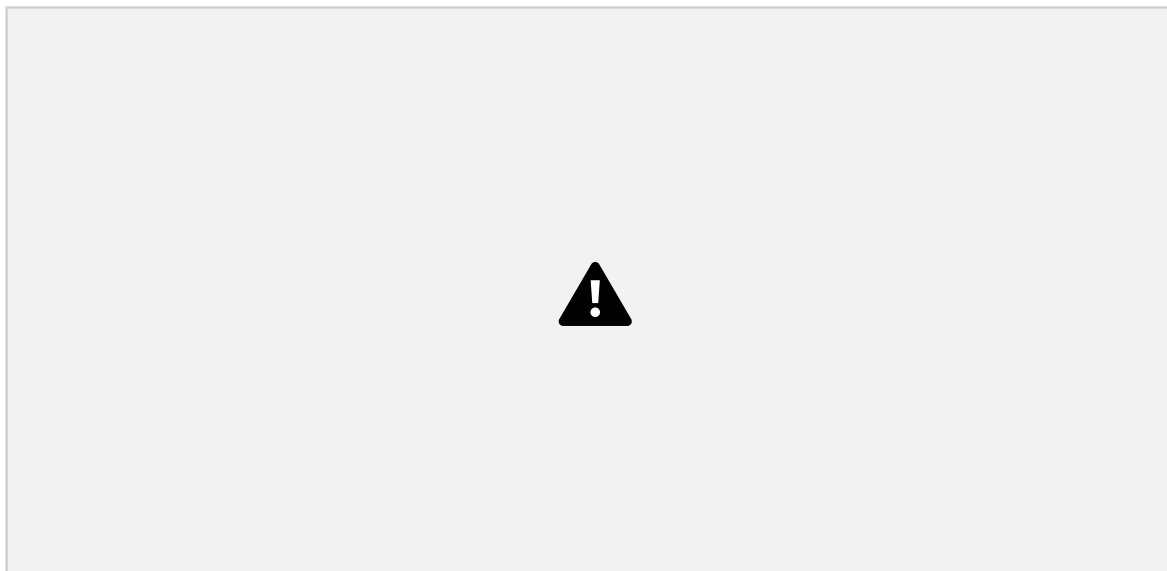
Lom kommune

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Ant all hul l	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Tessevatnet	6852588 (N)04959 93 (Ø)	Avsluttet og delvis planert masseuttak. En stor gjødselkum er anlagt i kantsonen.	0	0	24.10. Jon Opheim	Ca. 30 aktive hull i 2004.	Kan gjenskapes ved maskinelt gravearbeid.

Tidligere hekkeplass for sandsvale i Lom kommune.

Avsluttet grustak med ny gjødselkum i kantsonen. Foto: Jon Opheim.

Vågå kommune

Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Ant all hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Vågå Industri område	6859819 (N)05057 72 (Ø)	Jordhaug på miljøstasjon. Industriområde med stor aktivitet.	70	50-60	09.07. Jon Opheim	-	Varsle ansatte om å ta hensyn til kolonien i hekketida. Jordhaugen var fjernet ved kontroll 02.10.
2	Synslia	6854503 (N)04983 90 (Ø)	Masseuttak med redusert drift. Under avvikling og delvis planering. Noen mindre vegger står igjen.	35	5	09.07. Jon Opheim	-	Ta kontakt med ansvarlig driver om å sette igjen, og helst forbedre, noen av grusveggene.

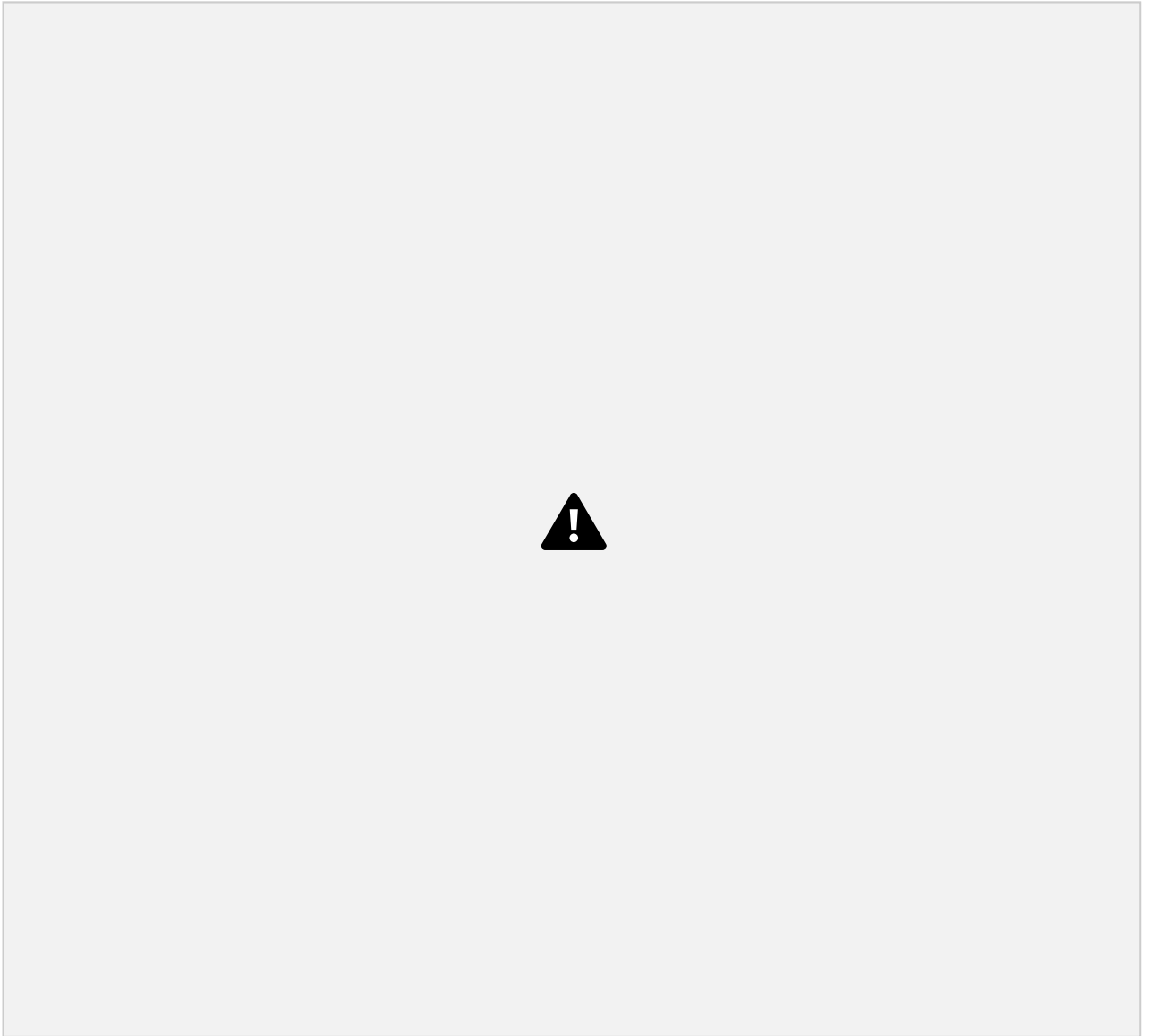
3	Kalven seter, Lemonsjøen	6847227 (N)05037 05 (Ø)	Torvtak på seterhus. Kommersiell bruk med stor trafikk.	15	15	31.05. Jens Petter Ous, Linnea Inge borg Bakken. 09.07. Per Nesset, Jon Opheim. 26.07. Stig Johan Kalvatn	-	Viktig at det ikke gjøres tiltak for å stenge svalene ute.
4	Sætasetri, Randsverk	6844231 (N)05040 34 (Ø)	Torvtak på gamle seterhus	6 (?)	6 (?)	06.07. Ken Adelsten Jensen	-	Viktig at det ikke gjøres tiltak for å stenge svalene ute.
5	Søre Vangen, Randsverk	6844057 (N)05040 49 (Ø)	Torvtak på gammelt seterhus. Periodisk bruk.	20	15	09.07. Jon Opheim	27 reir hull, hvorav ca. 20 i bruk i 2004.	Viktig at det ikke gjøres tiltak for å stenge svalene ute.

18

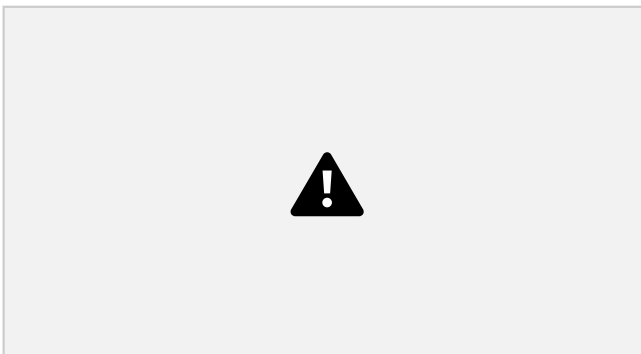
6	Randsverk Sag	6843319 (N)05031 94 (Ø)	Torvtak på kontorbygning.	46	35-40	09.07. Per Nesset og Jon Opheim	-	Viktig at det ikke gjøres tiltak som stenger svalene ute.
7	Forsthytta, Randsverk	6844057 (N) 0504049 (Ø)	Torvtak på to hus med tilrettelagte kasser. Mye brukt feriested.	41	40	09.07. Jon Opheim	Min. 25 reirhull, hvorav ca. 15 i bruk i 2004.	Tiltakene som er gjort er et godt eksempel for oppfølging andre steder.
SUM				233	166-181			

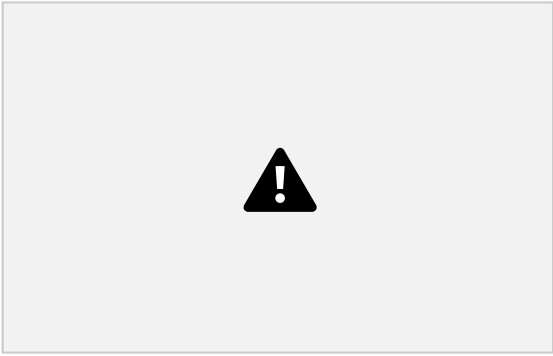
Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
8	Østenden av Melingen	6851194 (N)5101 19 (Ø)	Torvtak på fiskebu.	0	0	24.10. Jon Opheim	6 reirhull, hvorav 2 - 4 i bruk i 2004.	

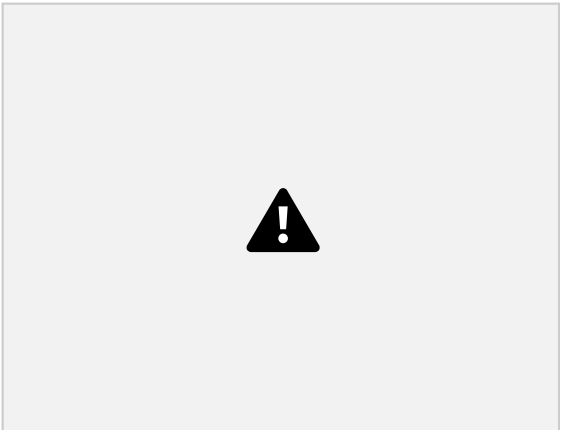
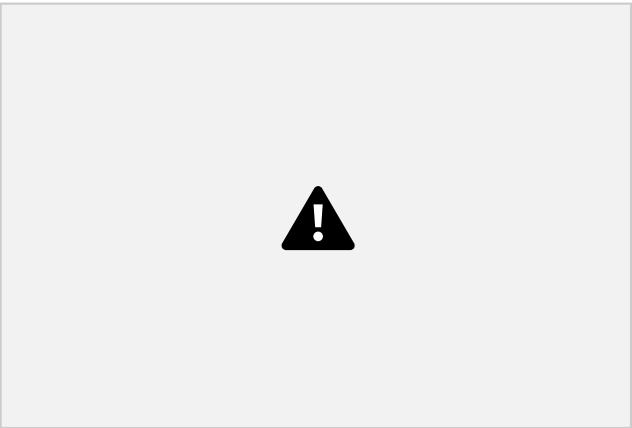

Hekkeplasser for sandsvale i Vågå kommune. Røde prikker viser aktive lokaliteter, blå prikk tidligere aktiv lokalitet.

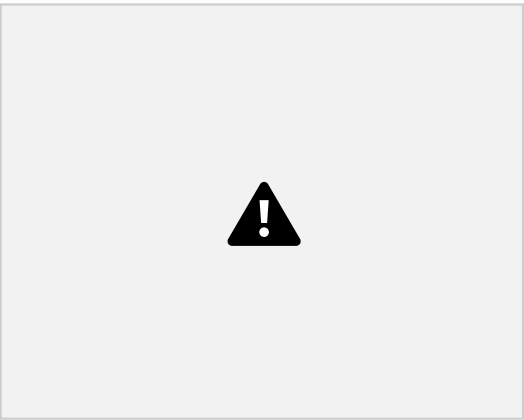

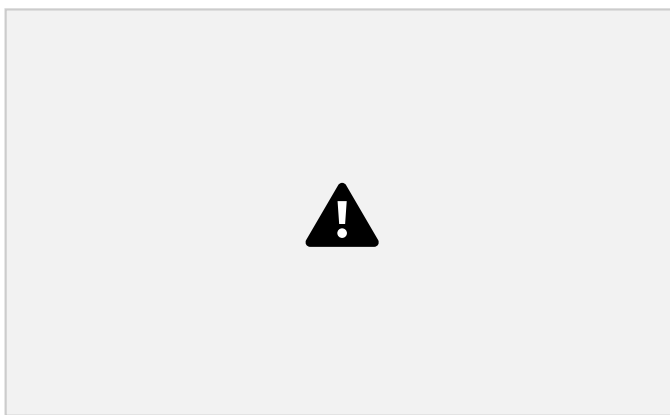

Lokalitet 1 og 2. Foto: Jon Opheim

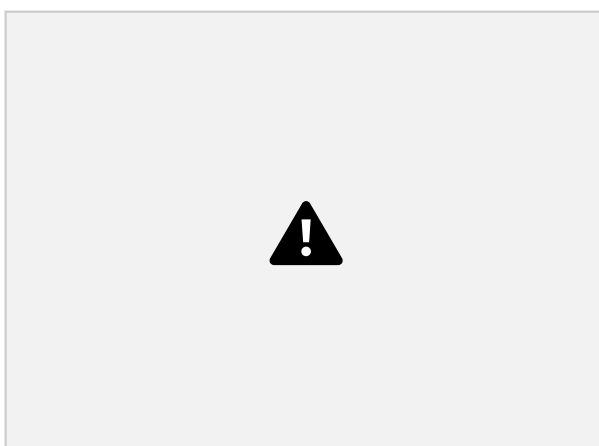
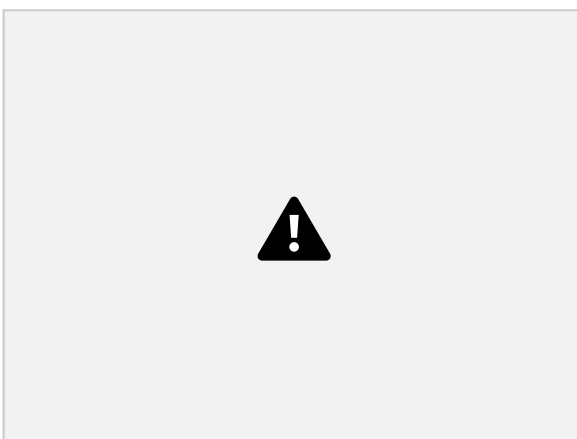

Lokalitet 3 og 5. Foto: Jon Opheim

Lokalitet 6 og 7. Foto: Jon Opheim

Lokalitet 7 (detaljebilde) og 8. Foto: Jon

Opheim

Nord-Fron kommune

Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Lojordet, Vinstra	6829402 (N)5381 18 (Ø)	Jordhaug i åpent landbruksområ de. Ferske hull i juni, men ingen svaler sett sist i juni.	9	0 (?)	27.06. Bjørn Roar Løkken	-	

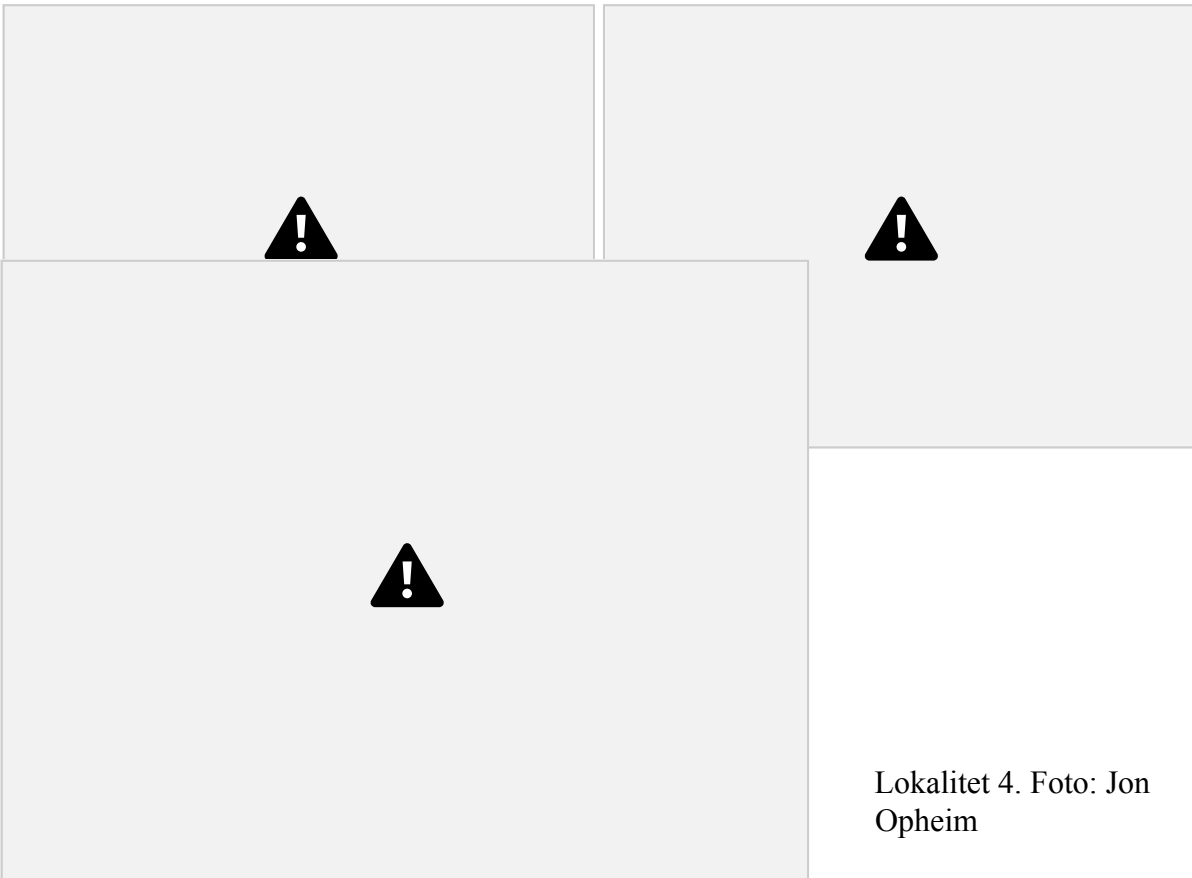
2	Hauga gruva, Vinstra	6828205 (N)5394 94 (Ø)	Stort aktivt masseuttak med store og små grusvegger.	30-40	25	15.07. Helge Berge, Bjørn Roar Løkken	7 reirhull i 1990. Ca. 140 hull, hvorav ca. 120 i bruk i 2004.	Varsle eier/ driver om kolonien for å unngå uttak i reirområdet i hekketida.
3	Øia gard, Sørdorp	6828240 (N)0542 194 (Ø)	Jordhaug i aktivt masseuttak. Ble fjernet i løpet av sommeren. All hekking trolig spolert.	14	0	26.06. Bjørn Roar Løkken	-	Varsle eier/ driver om kolonien for å unngå uttak i reirområdet i hekketida.
4	Slangen	6815701 (N)0518 874 (Ø)	Stort masseuttak i aktiv drift.	39	25	25.07. John Ape land, Sigrid Øiumshau gen. 01.08. Helge Berge 12.08. Jon Opheim	3 reirhull i 2004.	Varsle eier/ driver om kolonien for å unngå uttak i reirområdet i hekketida.
5	Veslevass sæter, Strålvatnet	6822611 (N) 0508740 (Ø)	Torvtak på seterbebyggelse.	1	1	23.07. Ola Aaseng	Har vært ca. 30 hekkende par her «hvert år» (Aasen g).	
SUM				93-103	51			

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Ant all hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
6	Kvam bakside	6836276 (N)05334 43 (Ø)	Avsluttet masse uttak. Delvis planert.	0	0	29.07. Jon Opheim	80-100 hull i 1990 og 11 hull, hvorav 3-4 i bruk i 2004.	
7	Smikopgruva, Kvikne bakside	6856663 (N)05213 89 (Ø)	Delvis planert og gjengrodd masseuttak	0	0	12.08. Jon Opheim	Ca. 50 reirhull. Alle i bruk i 2004.	
8	Kamfossen, Skåbu	6820063 (N)52133 9 (Ø)	Jordhaug. Planert.	0	0	29.07. Jon Opheim	110 reirhull i 1990.	

Hekkeplasser for sandsvale i Nord-Fron kommune. Røde prikker viser aktive lokaliteter, blå prikker tidligere aktive lokaliteter.

Lokalitet 4. Foto: Jon Opheim

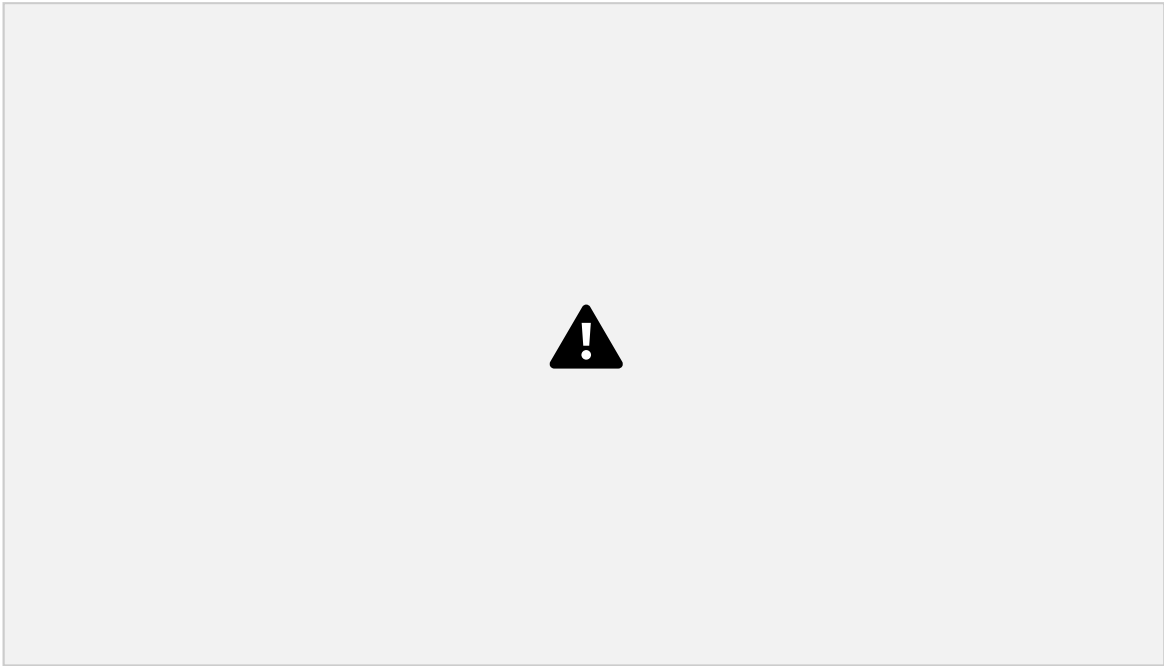
Sør-Fron kommune

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

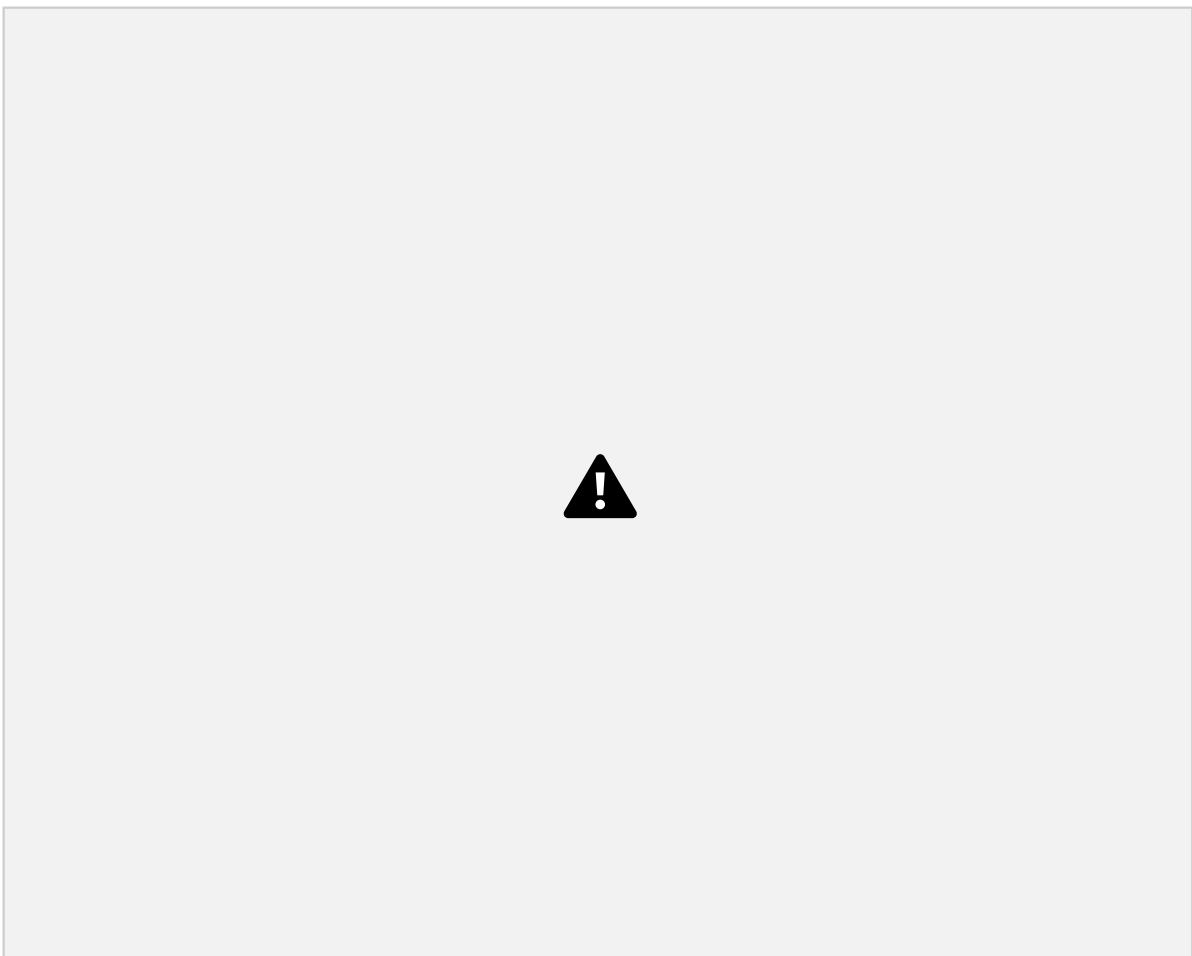
Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/ bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Dålastig en nord. Frya	6825461 (N)0555 833 (Ø)	Grustak i aktiv drift. Lite egnede grusmasser.	0	0	22.06. Jon Opheim	50-55 reirhull i 1990.	
2	Dålastig en sør. Frya	6825242 (N)0555 762 (Ø)	Vegskjæring	30	0	22.06. Jon Opheim	130 reirhull i 1990. 20 reir hull, men ingen i bruk i 2004. Hadde da stått tom de siste 5 årene.	Veggen er i stor grad dekket av gråor og litt smågran. Fjern disse og ta vekk utover hengende torv. Høy prioritet.

Blå prikker viser tidligere hekkeplasser for sandsvale.

Lokalitet 1. Foto: Jon Opheim

Lokalitet 2 med stort behov for rydding/restaurering. Foto: Jon Opheim

Ringebu kommune

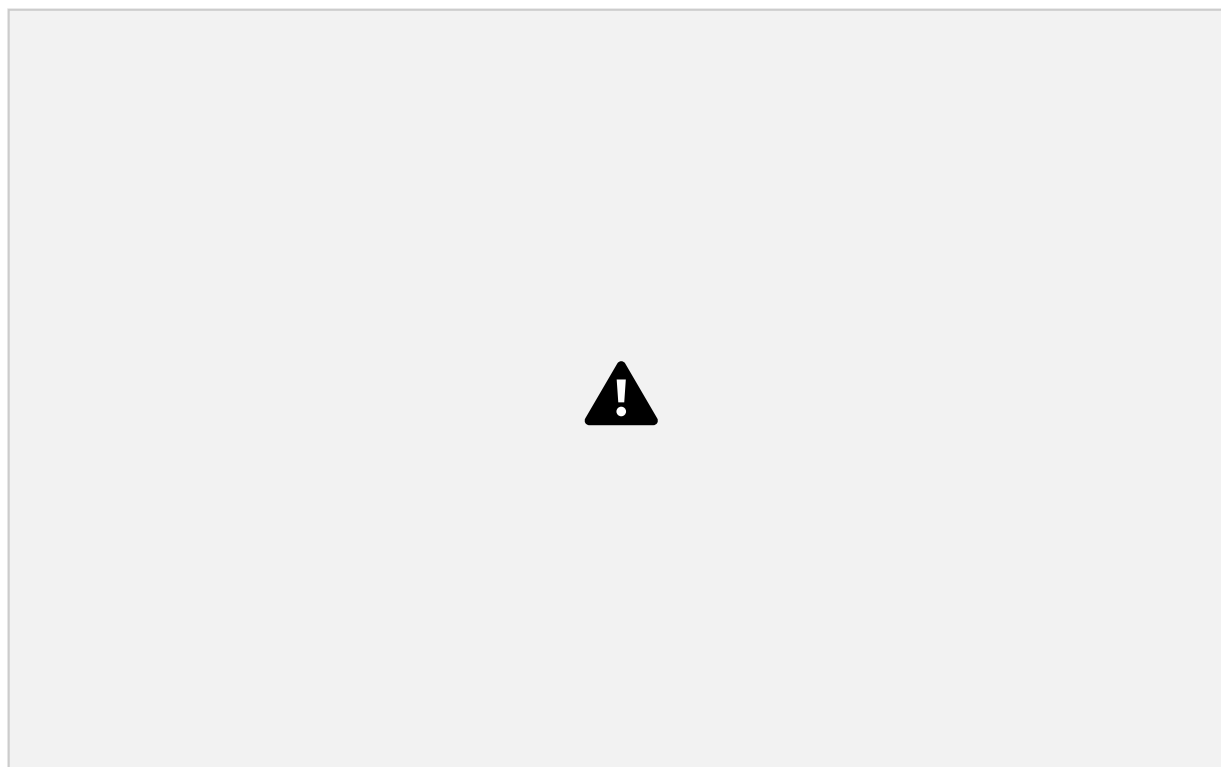
Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Myhre grustak	6813551 (N)0562 882 (Ø)	Stort masseuttak i aktiv drift. 4 delkolonier.	124	100	05.06. Knut Gundersen 22.06. Jon Opheim	247 hull i 1990. Min. 535 hull og 360-500 i bruk i 2004.	Bør stå i årlig kontakt med eier/driver, slik uttak i hekke sesongen unngås i nærheten av reirene.

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/ Bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere Data	Aktuelle tiltak
2	Kjønnås	6823833 (N)0557 871 (Ø)	Stort grustak i aktiv drift. Tidligere hekke plass er i stor grad planert/gjengrodd.	2-7	0	05.06. Knut Gundersen	76 hull og ca. 70 i bruk i 2004.	

24

Hekkeplasser for sandsvale i Ringebu kommune. Rød prikk viser aktiv lokalitet, blå prikk tidligere aktiv lokalitet.

Lokalitet 1 med 4 delkolonier. Dette var tidligere en av Opplands største hekkeplasser for sandsvale. Foto: Jon Opheim.

Øyer kommune

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/Bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Øyer vestside	6801372 (N)253104 (Ø)	Aktivt stort masseuttak.	0	0	24.08. Jon Opheim	20 hull og ca. 10 i bruk i 2004.	Lite av egnede sand og grusmasser i området.

25

Blå prikk viser tidligere hekkeplass for sandsvale i Øyer kommune.

Lillehammer kommune

Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ob	Tidligere data	Aktuelle tiltak
-----	------	-----------	--------------	-------------	-------------	--------------	----------------	-----------------

						servatør		
1	Bottum grustak	6783555 (N)0575 662 (Ø)	Stort aktivt masseuttak.	20	15-20	25.05. Cesilie Nygren. 02.06. Jon Opheim	-	Viktig å ha årlig kontakt med eier/driver, slik at uttak i hekke sesongen unngås i reirområdet. Dette ble gjort i 2024 med godt resultat.
2	Stor Hove sør	6779813 (N)0576 319 (Ø)	Stort og aktivt uttaksområde. Stor utskifting av hekkeplasser pga. ustabile forhold. I dag bare små grus hauger igjen.	25	5	Mai/juni Kurt Pedersen 07.07. Ragnar Ødegård	Ca. 30 hull, hvorav 3-4 i bruk i 2004.	Viktig å ha årlig kontakt med eier/driver, slik at uttak i hekketida unngås i reir området. Dette ble gjort i 2024 med godt resultat.
3	Hove moen	6778509 (N)0576 485 (Ø)	Stort og aktivt uttaksområde. Stor utskifting av hekkeplasser pga. ustabile forhold.	25	1	07.07. Ragnar Ødegård	170 hull i 1990. Et fåtall hekkende par de seneste ti årene.	Viktig å ha årlig kontakt med eier/driver, slik at uttak i hekke sesongen unngås i reirområdet.
SUM				70	21-26			

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere Data	Aktuelle tiltak
4	Betong øst, Jørstadmoen	6780677 (N)0574 218 (Ø)	Aktivt anleggs område uten gjenværen de hekkeplasser.	0	0	02.07. Jon Opheim	18 reirhull i 1990. Ca. 40 reirhull, der alle var i bruk i 2004.	
5	Jørstadmoen nord	6780682 (N)0575 008 (Ø)	Nedlagt og planert grustak.	0	0	02.07. Jon Opheim	65 reirhull i 1990.	

6	Jeistadgruva i Sannom	6777781 (N)0577 546 (Ø)	Nedlagt grustak. Arealet er planert og omdisponert .	0	0	02.07. Jon Opheim	351 hull i 1990. 200-250 hull, hvorav maks. 200 i bruk i 2004.	
7	Mesnadal en nedre del	6776518 (N) 578268 (Ø)	Elvebrink.	0	0	02.07. Jon Opheim	Min. 10 hull og 5-10 i bruk i 2004.	Fjerning av lauvtrær i for kant av veggen, pluss litt opprensk kan gjen skape kolonien.
8	Vingrom ved Mo	6768200 (N)0577 455 (Ø)	Nedlagt og delvis planert uttak.	0	0	02.07. Jon Opheim	10 reirhull, hvorav 6 i bruk i 2004.	

Hekkeplasser for sandsvale i Lillehammer kommune. Røde prikker viser aktive lokaliteter, blå prikker tidligere aktive lokaliteter.

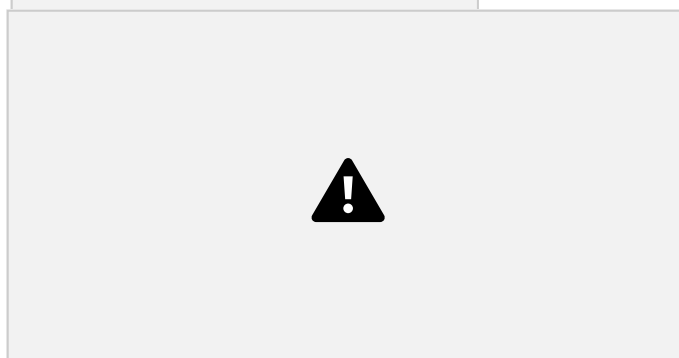
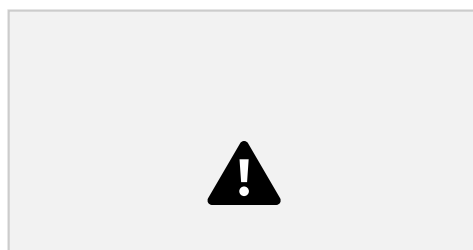
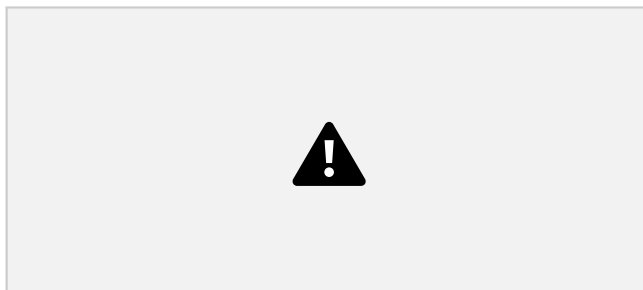
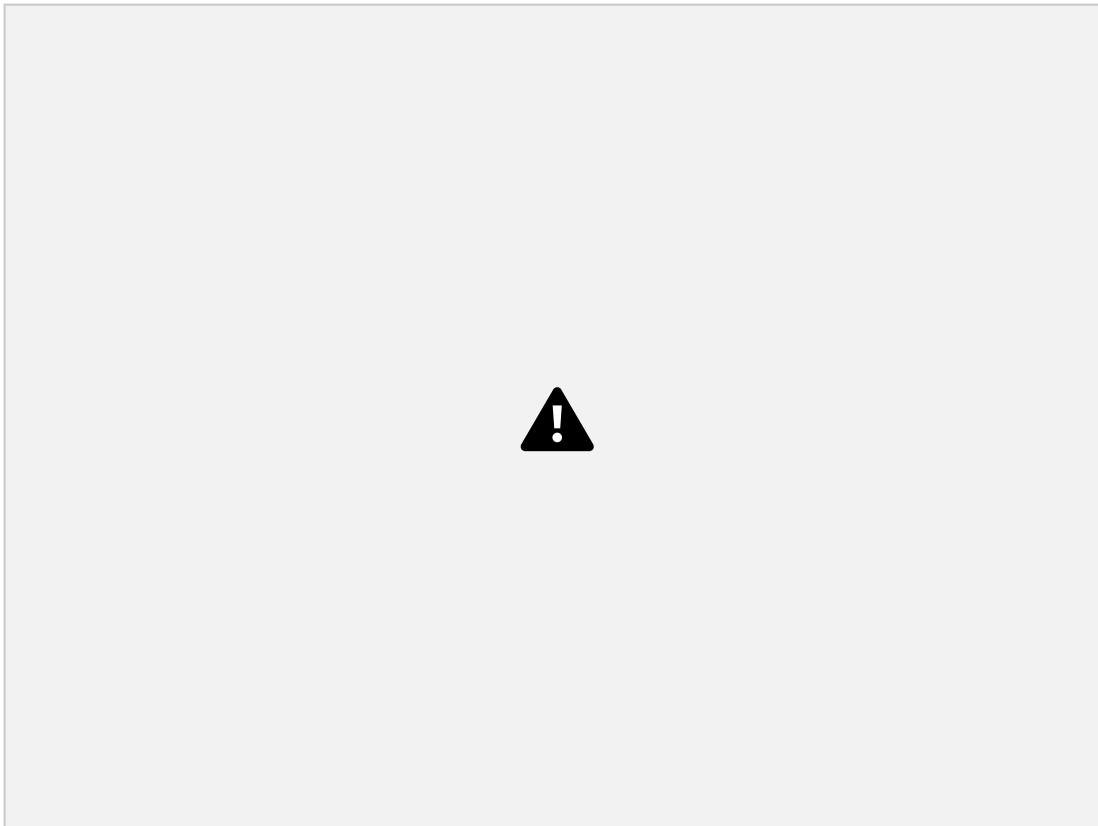

Fig. 2. Foto: Jon Opheim og Ragnar

Lokalitet nr. 3. Foto: Ragnar Ødegård.

I en

sandholdig elvebrink nord for Moshølen i Hovemoen ble det i oktober 2023 boret ca. 50 reirhull (Ulf Raino Hansen og Kurt Pedersen). Våren 2024 skjedde det store masseuttglidninger, slik at hullene forsvant. Noen hull ble boret på nytt, men disse ble ikke tatt i bruk. Vi må tilbake til før 1990 for å finne sist det var hekking av sandsvale på denne lokaliteten. Posisjon 6779818 (N) og 0575787 (Ø). BirdLife Norge Sør-Gudbrandsdal vil gjøre nye tiltak i 2025, som et forsøk på å gjenskape lokaliteten.
Foto: Kurt Pedersen.

28

Gausdal kommune

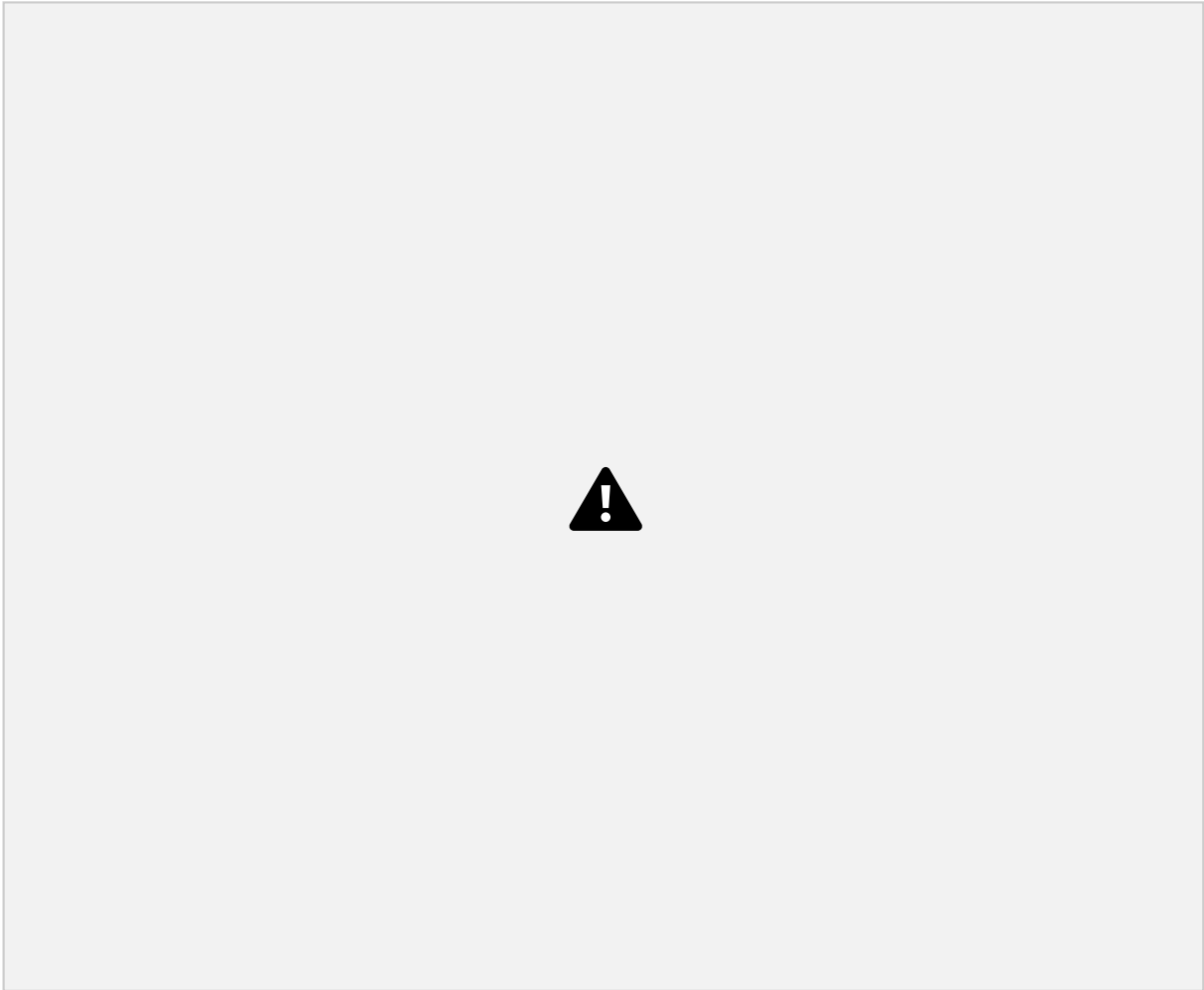
Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Granligruva, Forset	6785112 (N)0560 939 (Ø)	Stort og aktivt uttaksområde. Flere delområder der det ikke lenger er drift. Disse er delvis avpyntet/planert.	18	10-15	23.06. Jon Opheim, Lars Kristian Hatterud 14.07. Lars Olav Granbu 21.07. Lars	-	Viktig å ha årlig kontakt med eier/driver, slik uttak i hekkesesongen unngås i reirområdet.

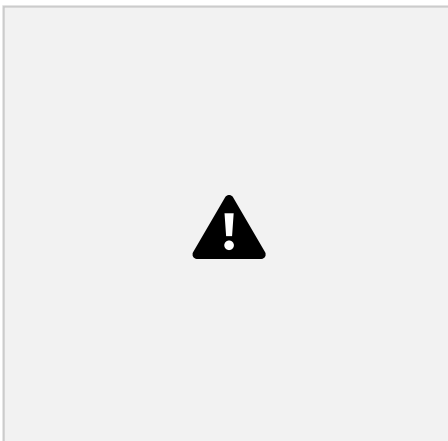
						Kristian Hatterud		
2	Berg og Dal massetak, Auggedalen	6780280 (N)0562 275 (Ø)	Masseuttak i drift. Bare en liten del egnet for sandsvale.	25-30	20	21.07. Lars Kristian Hatterud	-	Viktig å ha årlig kontakt med eier/driver, slik at uttak i hekke sesongen unngås i reirområdet.
SUM				43-48	30-35			

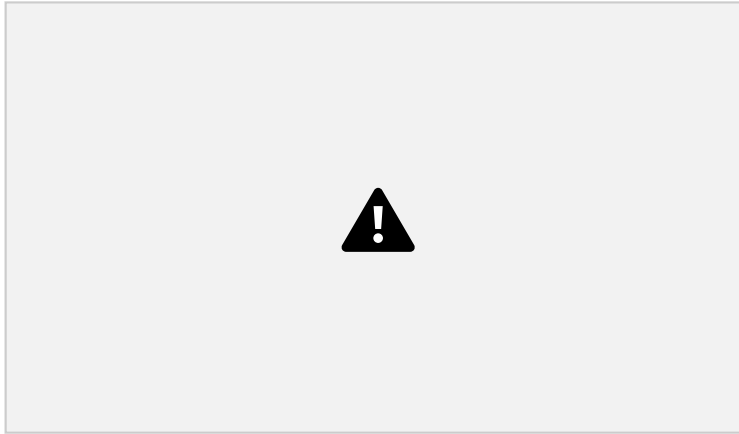
Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
3	Li sørøst	6793500 (N)5609 67 (Ø)	Tidligere masseuttak. Nå planert.	0	0	23.06. Jon Opheim	30 reirhull, hvorav ca. 20 i bruk, i 2004.	-
4	Ved Segalstad bru	6788632 (N)5654 04 (Ø)	Tidligere masseuttak. Nå planert.	0	0	23.06. Jon Opheim	158 reirhull i 1990.	-
5	Forset sentrum	6785788 (N)0561 488 (Ø)	Tidligere grustak ved Samvirkelaget.	0	0	23.06. Jon Opheim	60 reirhull i 1990.	-
6	Skogstad gruva sørøst for Forset bru	6784639 (N)5614 27 (Ø)	Stort og aktivt masseuttak.	0	0	23.06. Jon Opheim, Lars Kristian Hatterud 30.07. Lars Kristian Hatterud	39 reirhull i 1990 og 32 reirhull, hvorav 30 i bruk i 2004.	-

Hekkeplasser for sandsvale i Gausdal kommune. Røde prikker viser aktive lokaliteter, blå prikker tidligere aktive lokaliteter.

Lokalitet nr. 1 og 2 i Gausdal. Foto

Jon Opheim og Lars Kristian Hatterud.

30

Gjøvik kommune

Aktive kolonier

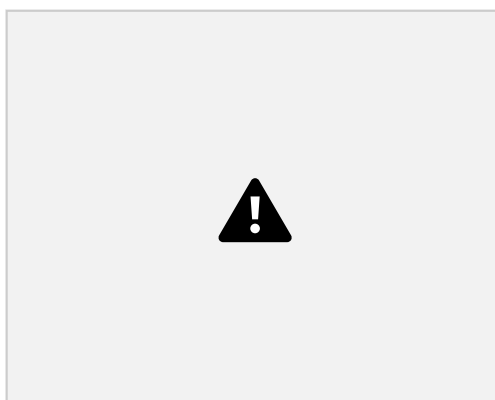
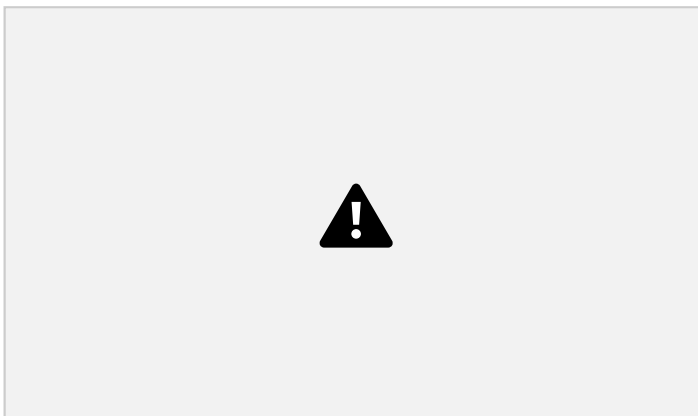
Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Elvedalen, Snertingdal	6748452 (N) 0579088 (Ø)	Stort grustak som er av sluttet. Står fortsatt igjen flere fine vegger. Reir plasser på 3 steder.	130	40-50	26.08. Jon Opheim	Min. 50 reirhull i 2004.	Viktig å beholde grustaket slik det er i dag, uten planering. Kan gjøres større/bedre ved bl.a. rensking av busker og røtter i torvkanten.

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
2	Biri Plante skole	6759028 (N)0586 538 (Ø)	Kolonier i to tidligere grus vegger som er planert i senere tid.	0	0	Juni. Rolf Jørn Karlsen, Einar Sigstad	Flere ti talls ind. for noen år tilbake.	Sammen med plante skolen har BirdLife konkrete planer om gjenskaping av koloniene i 2025.

Hekkeplasser for sandsvale i Gjøvik kommune. Rød prikk viser aktiv lokalitet, blå prikk tidligere aktiv lokalitet.

Lokalitet 1 i Gjøvik, der sandsvaleene har reirplasser på 3 steder. Foto: Jon Opheim.

Østre Toten kommune

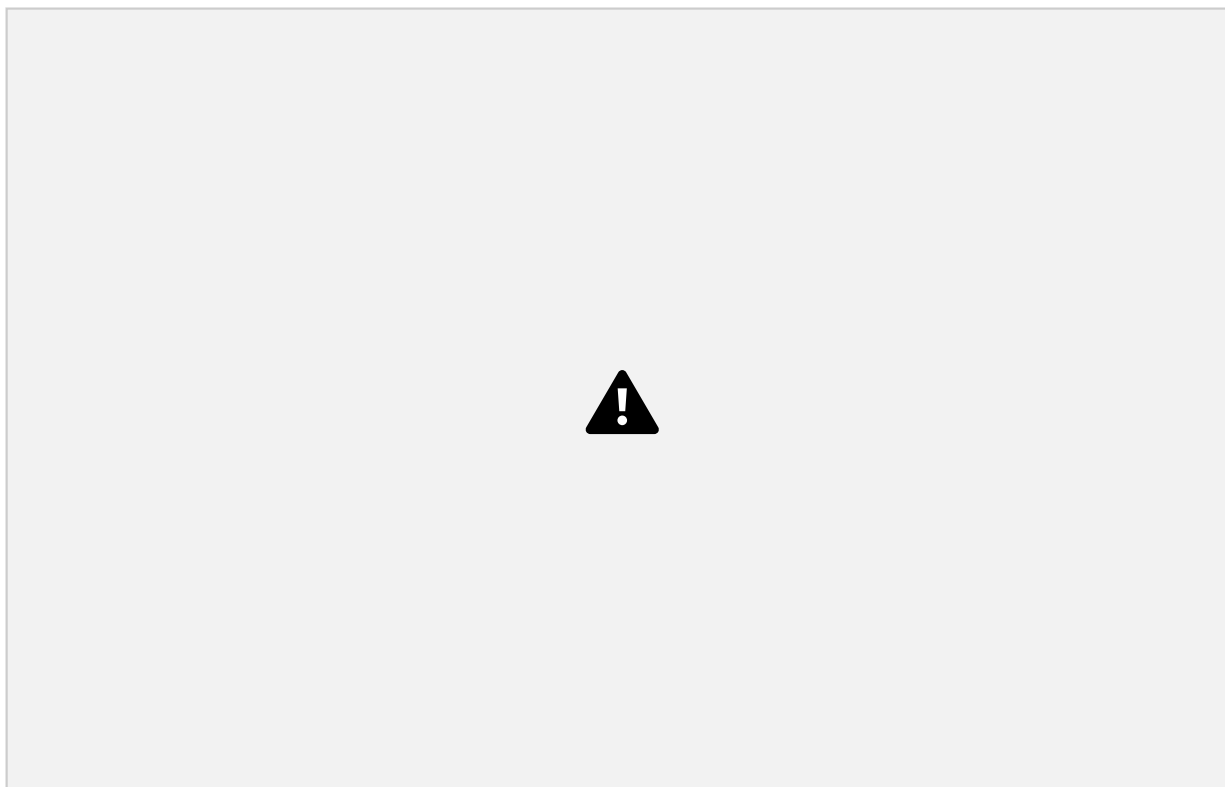
Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
-----	------	-----------	--------------	-------------	-------------	----------------------	----------------	-----------------

1	Hekshus, Kapp	673330 (N) 600243 (Ø)	Grustak i aktiv drift	4	4	04.07. Tom Dalhøy	30 reir hull i 2004.	Viktig å ha årlig kontakt med eier/driver, slik uttak i hekkesesongen unngås i reirområdet.
---	---------------	--------------------------	-----------------------	---	---	----------------------	----------------------	---

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
2	Ved Hammerstad	6724466 (N)0611024 (Ø)	Avsluttet uttak. Noe lagring av masse. Ikke egnet.	0	0	23.10. Tom Dalhøy	60 reirhull i 1990.	-

Hekkeplasser for sandsvale i Østre Toten kommune. Rød prikk viser aktiv lokalitet, blå prikk tidligere aktiv lokalitet.

Gran kommune

Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
-----	------	-----------	--------------	-------------	-------------	----------------------	----------------	-----------------

1	Brynsås, Lygna sør	6701700 (N)58827 0 (Ø)	Moderne steinbrudd i full drift.	Ca. 20	6	15.07. Even Dehli	Bare besøkt de siste 3 årene. Alle med hekking.	
---	-----------------------	------------------------------	--	--------	---	----------------------	---	--

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatører	Tidligere data	Aktuelle tiltak
2	Kolkinn	6689934 (N)0588 957 (Ø)	Grustak i drift, men avtagende bruk de senere årene.	20-30	0	02.06. og 20.06. Even Dehli	95 reirhull i 1990 og ca. 150 reirhull i 2004. Ca. 20 - 30 hull i bruk de siste ca. 15 årene.	Minst 10 m vegg er utgravd mange år og det er boret hull de siste 3 årene. Ønskelig å fortsette dette sammen med grunneier.
3	Helgedalen sør	6705075 (N)5921 63 (Ø)	Tidligere aktivt grustak. Nå uten drift.	0	0	15.07. Even Dehli	10 reirhull i 2004.	Utgraving for å bedre hekke plassen ble gjort for 3 år siden, men uten tilslag.
4	Gran Tre	6699301 (N)5852 72 (Ø)	Tidligere grus-tak. Nå industriareal med små grus-hauger.	0	0	15.07. Even Dehli	Ca. 50 reirhull i 2004.	Utgraving for å bedre hekke plassen ble gjort for 3 år siden, men uten tilslag.
5	Buhammarsteinbrudd	6689983 (N)0583 192 (Ø)	Moderne steinbrudd med full drift i over 20 år.	Minst 30	0	15.07. Even Dehli	Min. 30 hull i mange år. Besøkt de siste 10 årene, alle med hekking	Ingen endringer som forklarer fraværet av sandsvaler. Følges opp sammen med grunneier.

Hekkeplasser for sandsvale i Gran kommune. Røde prikk viser aktiv lokalitet, blå prikker tidligere aktive lokaliteter.

33

Lunner kommune

Tidligere kolonier – besøkt i 2024.

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatører	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Søre Oppdalen, Roa	6684297 (N)5900 45 (Ø)	Grustak. Ikke lenger egnet.	0	0	Even Dehli	45 reirhull i 1990. Ikke i bruk i de senere årene.	

Tidligere kjent hekkeplass for sandsvale i Lunner.

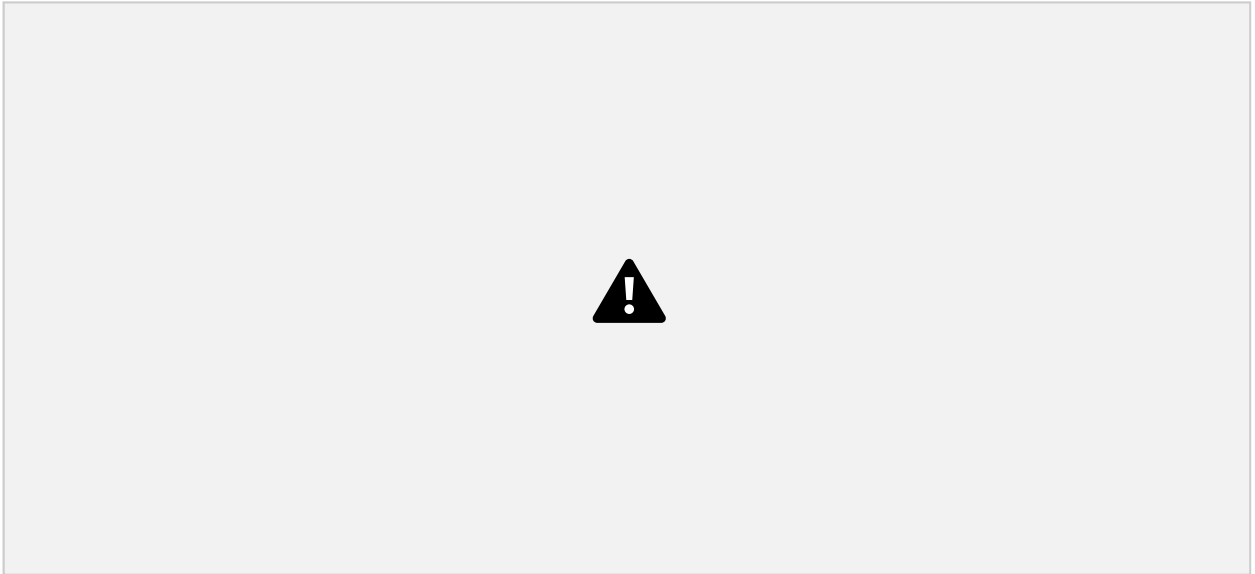
Jevnaker kommune

Aktive kolonier

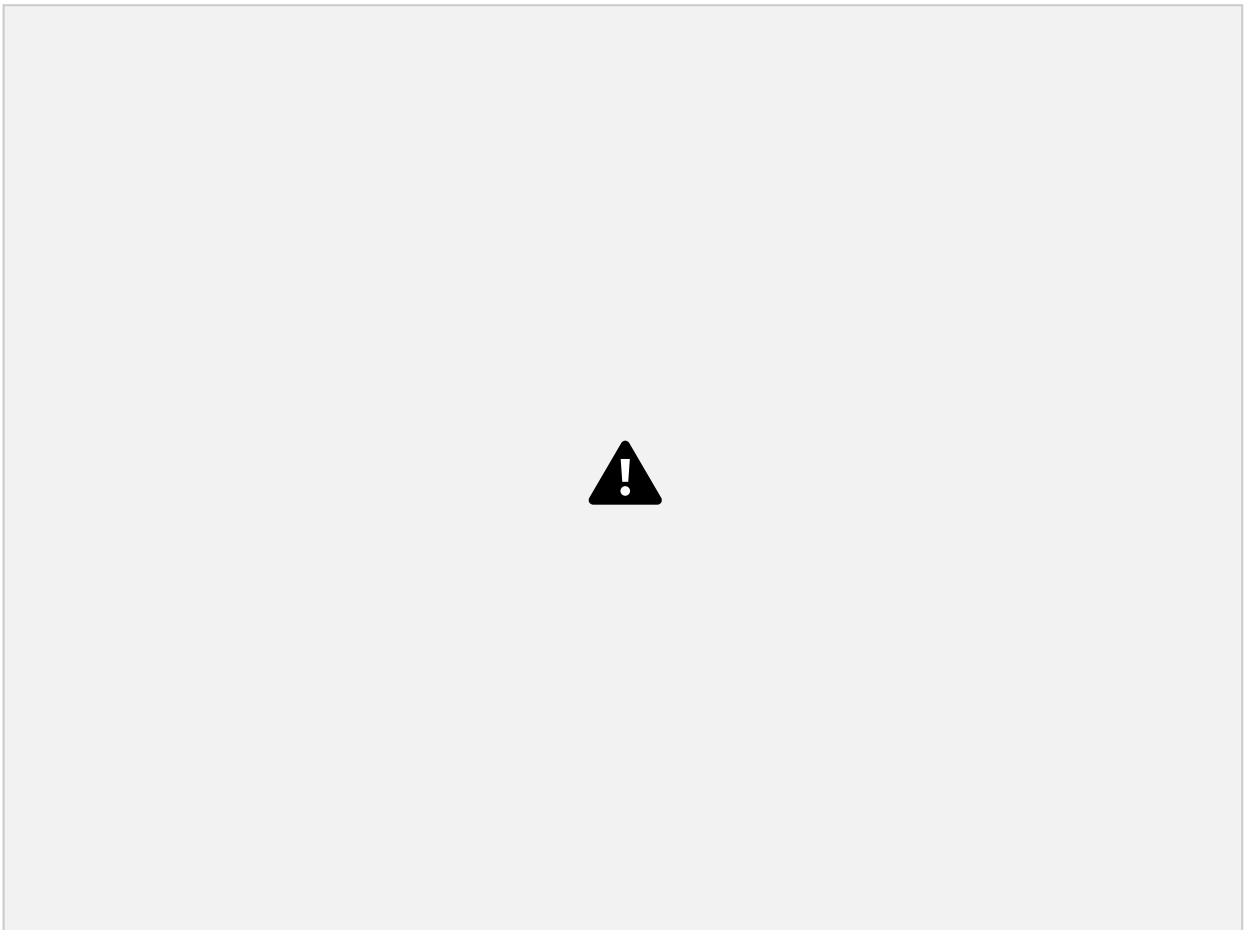
Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Trollmyra, Bergermoen	6678540 (N)0574 566 (Ø)	Grusvegg i kanten av industriområde med stor aktivitet.	44	44	20.06. Marius von Glahn	-	Grunneier er kontaktet. Positiv til å bevare lokaliteten.

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
2	Brørby	6680514 (N)0576 758 (Ø)	Nedlagt grus-tak. Små vegger i kantsonen.	0	0	15.07. Even Dehli	10-20 reir hull i 2004.	Utgraving for å bedre hekke plassen ble gjort for 3 år siden, men uten tilslag.

Hekkeplasser for sandsvale i Jevnaker kommune. Rød prikk viser aktiv lokalitet, blå prikk tidligere aktiv lokalitet.

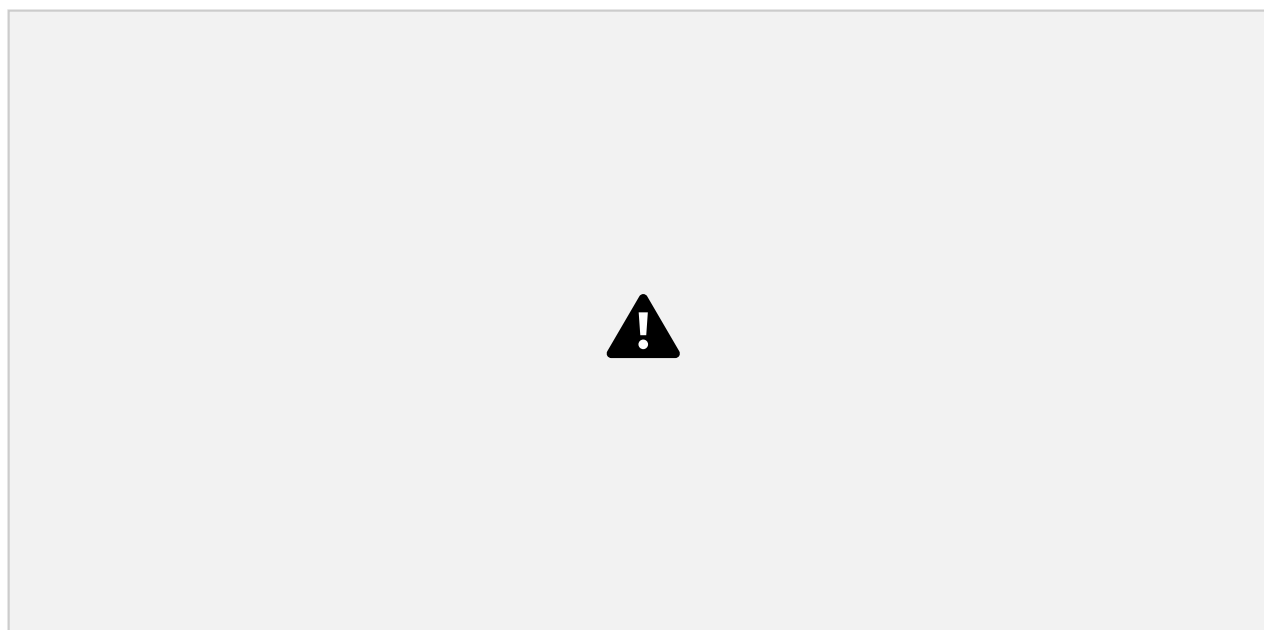

Lokalitet 1 på Bergermoen. Foto: Marius von Glahn

Søndre Land kommune

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere Data	Aktuelle tiltak
1	Lomsdalselva	6719201 (N)0570 470 (Ø)	Grustak i periodisk drift.	0	0	15.06. Geir Høitomt	Min. 40 hull i 2004.	

Blå prikk viser tidligere kjent hekkeplass for sandsvale i Søndre Land kommune.

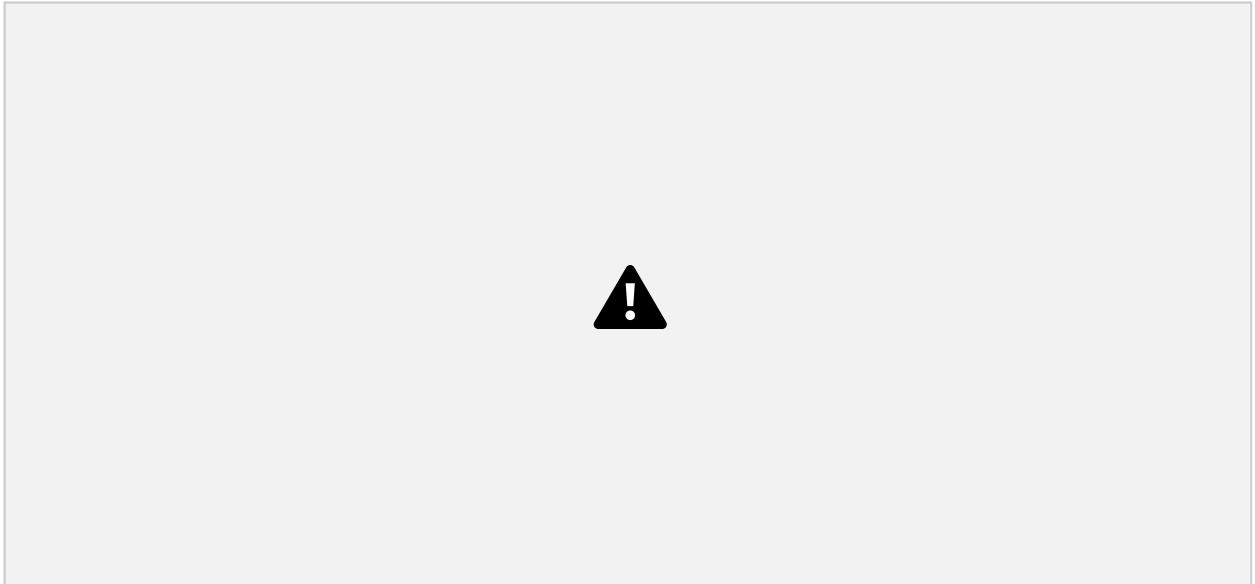
Nordre Land kommune

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Gjefle grustak	6750402 (N)5573 83 (Ø)	Grustak under avvikling. Ikke egnede masser for sandsvale.	0	0	15.06. Geir Høitomt	Ca. 40 reirhull i 2004.	
2	Røste grustak	6744821 (N)0556 193 (Ø)	Aktivt uttak, men ikke lenger egnede masser for	0	0	15.06. Geir Høitomt	22 reirhull i 2004.	

			sandsvale.					
3	Ved Mæhlum gård	6742510 (N)0559 540 (Ø)	Sandtak og veg skjæring. Alt areal er planert.	0	0	15.06. Geir Høitomt	80 reirhull i 1990.	
4	Ved Setton gård	6736294 (N)0566 710 (Ø)	Ikke aktivt uttak. Delvis gjengrodd.	0	0	15.06. Geir Høitomt	75 reirhull i 1990.	

36

Blå prikker viser tidligere kjente hekkeplasser for sandsvale i Nordre Land kommune.

Sør-Aurdal kommune

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatører	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Rundhaug i Begnadalen	6727801 (N)05408 84 (Ø)	Aktivt grustak	5-10	0	15.07. Rune Rødningen	Min. 10 hull i 2019. Ingen registrert hekking.	Viktig å ha årlig kontakt med eier/driver, slik at det tas hensyn ved evt. hekking i området.

Blå prikk viser tidligere kjent hekkeplass for sandsvale i Sør Aurdal kommune.

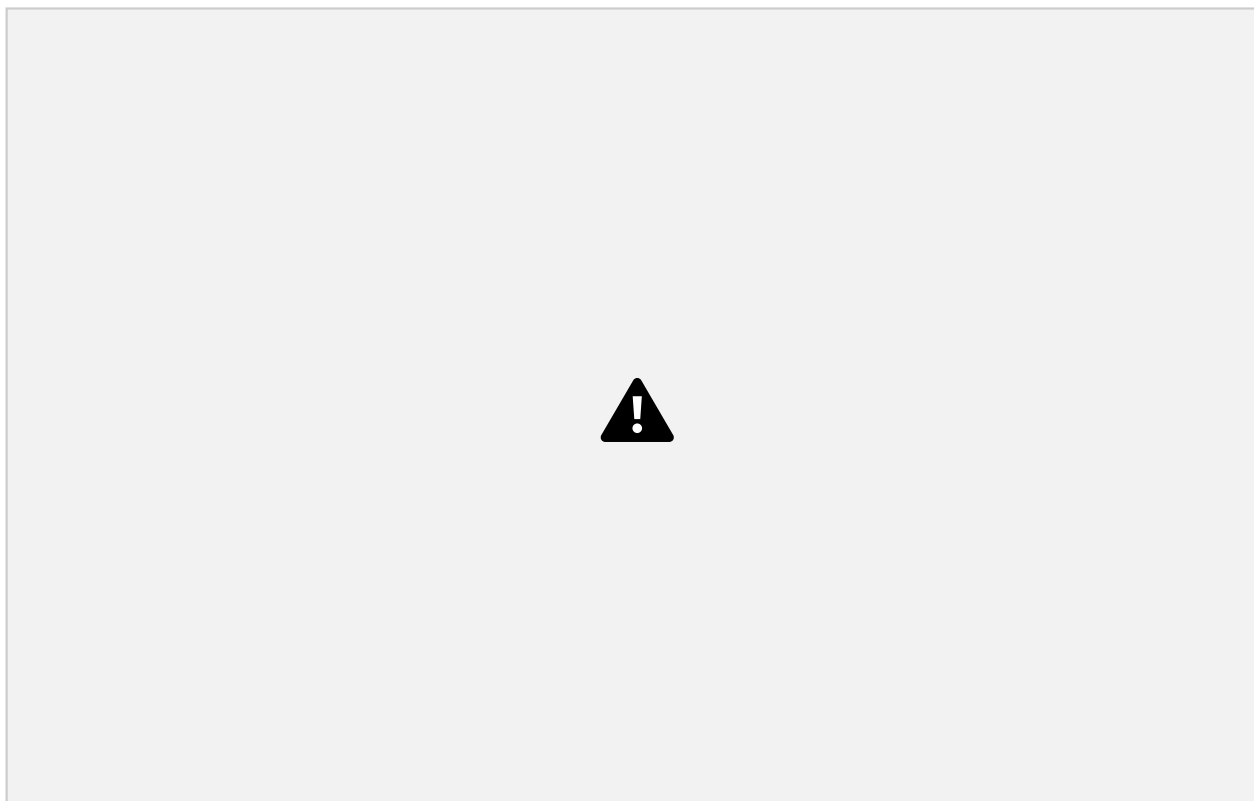
37

Nord-Aurdal kommune

Tidligere kolonier – besøkt i 2024

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/ bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observa- tør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	NAF øvingsba- ne, Vestrings bygda	6754371 (N)0519 592 (Ø)	Ikke aktivt uttak, men har en grus vegg som er utsatt for utrasing.	30-40	0	08.07. Rune Rødningen	30-40 hull og 30 sand svaler 02.06.2019.	BirdLife Valdres lokallag restaurerte kolonien i 2018. De laget også noen nye vegger 100 m lenger sørøst. Disse er fore- løpig ikke tatt i bruk.
2	Nedre Revling, Vestrings bygda	6754966 (N)0518 928 (Ø)	Periodevi- s aktivt uttak.	Ca. 5	0	08.07. Rune Rødningen	Min. 10 hull og 10- 15 sand svaler i 02.06.2019.	
3	Herman stølen	6746405 (N)0508 653 (Ø)	Aktivt grustak.	0	0	08.07. Rune Rødningen	Min. 30 hull og min. 12 sandval- er i 30.06.20	

							19.	
SUM				35-45	0			

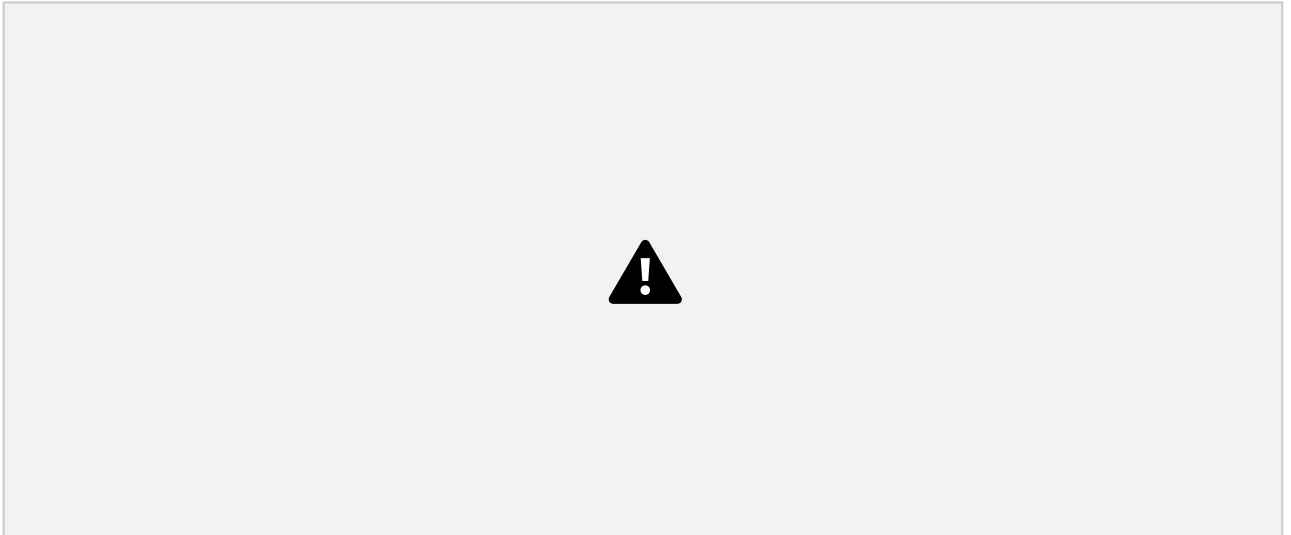

Tidligere kjente hekkeplasser for sandsvale i Nord-Aurdal kommune vist med blå prikker.

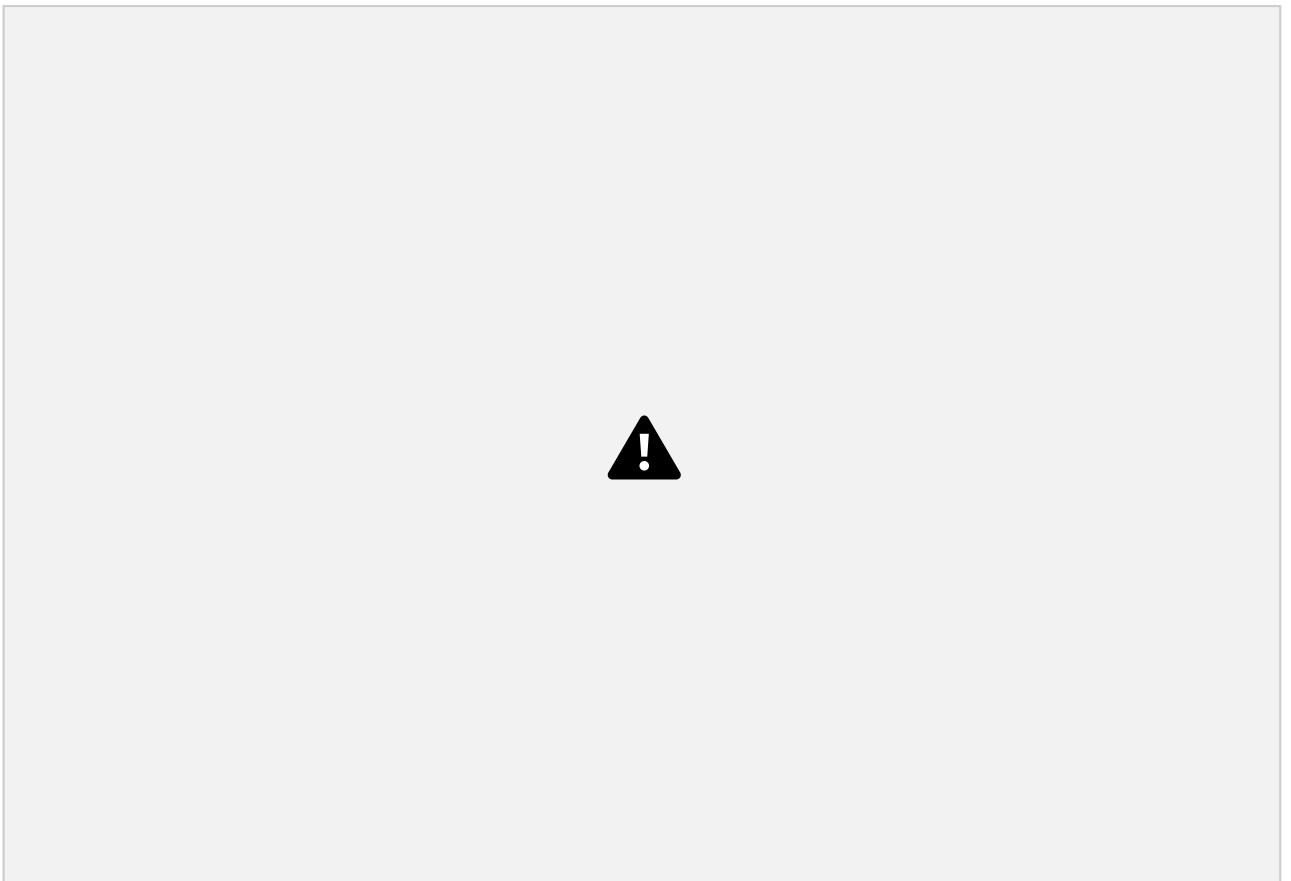
Vestre Slidre kommune

Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observator	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Fosheim Meieri, Røn	6766091 (N)0502 579 (Ø)	Gammel murvegg.Hekker i sprekker i bygningen.	5-6 (10-12 svaler)	5-6	29.06. Rune Rødningen	4-8 hull og 12-13 svaler 17.07.2019.	

Hekkeklass for sandsvale i Vestre Slidre vist med rød prikk.

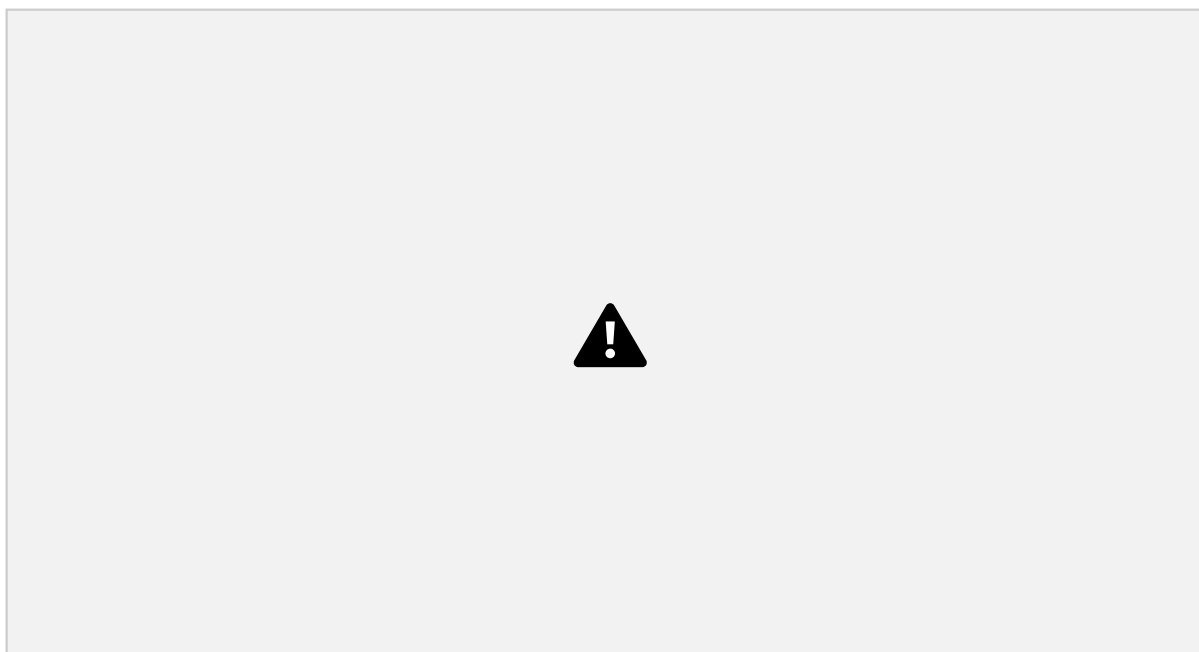

Sandsvalene hekker i sprekker i denne gamle meieribygningen. Tilsvarende hekkeklass er ikke kjent for denne arten i Oppland. Foto: Rune Rødningen

Øystre Slidre kommune

Tidligere kolonier – besøkt i 2024.

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/ bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/ observa tør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Ånrud, Heggenes	6779408 (N)0504 392 (Ø)	Gammelt grustak ute av bruk.	0	0	Sept. Julia Helgesen	Ca. 150 hull og 60- 70 svaler 05.07.2019.	
2	Raubrotmo en, Heggenes	6779091 (N)0504 186 (Ø)	Skjæring bak industriby gg.	0	0	Sept. Julia Helgesen	10-15 reirhull i 2019.	

Blå prikker viser tidligere kjente hekkeplasser for sandsvale i Øystre Slidre kommune.

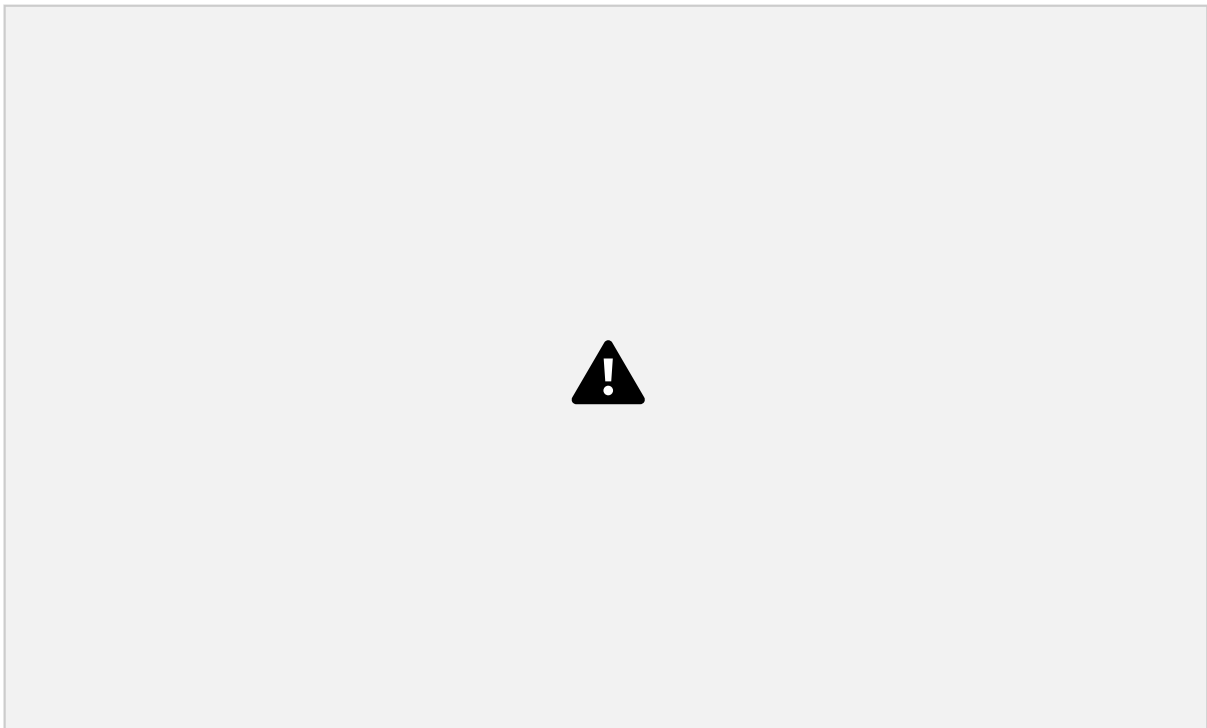
Vang kommune

Aktive kolonier

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
1	Ved Rysna	6779721 (N)0484365 (Ø)	Grustak. Periodisk uttak	20-30	20-30	Mai. Juhani Gjørmo	-	

Tidligere kolonier – besøkt i 2024.

Nr.	Navn	UTM (32V)	Habitat/ bruk	Antall hull	Hull i bruk	Dato 2024/observatør	Tidligere data	Aktuelle tiltak
2	Bøaflata	6777398 (N)0475260 (Ø)	Tidligere grustak. Ødelagt av grave arbeid i 2018. Arealet nå bebygd.	0	0	-	28 reirhull i 2004 og 20-40 par i 2018.	
3	Tveit/Østmo	6779439 (N)0487470 (Ø)	Nedlagt sandtak	0	0	-	1 reirhull i 2004.	
4	Øyo	6779831 (N)0484392 (Ø)	Nedlagt sandtak	0	0	-	Stor koloni på 1980-tallet. 11 reirhull i 2004. Utgått ca. 2010.	

Hekkeplasser for sandsvale i Vang kommune. Rød prikk viser aktiv lokalitet, blå prikker

tidligere aktive lokaliteter.

OPPSUMMERING MED KOMMENTARER

Samletabell for lokaliteter besøkt i 2024

Kommune	Antall aktive lok.	Antall utgatte lok.	2024		2004		1990
			Reirhull	Bebodde	Reirhull	Bebodde	Reirhull
Lesja	11	2	252-280	205-209	182	150?	120
Dovre	4	3	345-375	200	516-541	356-361	870-885
Sel	6	1	231	89-104	137	95-110	485
Skjåk	2		36-37	30			
Lom		1	0	0	30	30	
Vågå	7	1	233	181	58	37-39	
Nord-Fron	5	3	93-103	51	234	206-207	227-247
Sør-Fron		2	30	0	20	0	180-185
Ringebu	1	1	126-131	100	611	430-570	247
Øyer		1	0	0		20	10
Lillehammer	3	5	70	21-26	290	254-260	604
Gausdal	2	4	43-48	30-35	62	50	257
Gjøvik	1	1	130	40-50	50	50	
Østre Toten	1	1	4	4	30	30	60
Gran	1	4	6	6	240	110-120	95
Lunner		1	0	0			45
Jevnaker	1	1	44	44	10-20	10-20	
Søndre Land		1	0	0	40	40	
Nordre Land		4	0	0	62	62	155
Sør-Aurdal		1	5-10	0			
Nord-Aurdal		3	35-45	0			
Vestre Slidre	1		5-6	5-6			
Øystre Slidre		2	0	0			
Vang	1		20-30	20-30	40	40	
SUM	47	43	1708-1813	1026-1076	2612-2647	1970-2159	3355-3395

Tabellen viser at det i 2024 ble det registrert aktivitet av sandsvale på 47 av 90 besøkte lokaliteter i tidligere Oppland fylke. Disse fordeler seg på 24 kommuner. Pr. i dag er det bare i Vestre Toten og Etnedal kommuner vi ikke kjenner til hekkeplasser for arten.

Resultatet for 2024 ble ca. 1760 registrerte reirhull, men bare i ca. 1050 av disse ble det konstatert hekking.

Når vi sammenligner disse resultatene mot de to tidligere tellingene i Oppland (1990 og 2004) ser vi en tydelig bestandsnedgang, ikke minst når vi tar i betraktning at det har vært en større feltinnsats (flere besøkte lokaliteter) i 2024 enn i de foregående årene.

Registreringene i 1990 omfattet bare 32 lokaliteter i 13 kommuner, men resultatet ble likevel hele 3470 reirhull. Dessverre ble det ikke angitt hvor mange av disse som var i aktiv bruk.

Tellingen i 2004 ble utvidet til 45 lokaliteter i 20 kommuner, hvorav de fleste i bruk. Mellom 2335-22847 reirhull (gjennomsnitt 2790) ble registrert. Dessverre mangler antall bebodde reir for noen lokaliteter. Dette tatt i betraktning, har vi gjort et anslag på 1950 reir i bruk dette året.

Siden disse 3 tellingene omfatter ulikt antall lokaliteter, og bare til en viss grad de samme hekkeplassene, blir sammenligningsgrunnlaget ganske mangelfullt. Ser vi isolert på antall registrerte reirhull i de 3 årene var nedgang fra 1990 til 2004 på ca. 22%, fra 2004 til 2024 på 33% og ca. 48% fra 1990 til 2024.

Antall reirhull i bruk kan bare sammenlignes mellom årene 2004 og 2024. I denne 20-års perioden viser tallene en nedgang på ca. 50%.

Et annet sammenligningsgrunnlag er å sortere ut de lokalitetene som er blitt undersøkt i alle 3 årene. Dette begrenser seg til 15 lokaliteter, med følgende tall: 1990: 2033 reirhull og 1540 estimert i bruk. 2004: 1970 reirhull og 1508 i bruk. 2024: 590 reirhull og 280 i bruk.

Også dette materialet bekrefter en nokså moderat tilbakegang mellom 1990 og 2004. Forholdet mellom 1990 og 2024 viser imidlertid en reduksjon i antall reirhull på hele ca. 70%, og ca. 80% når det gjelder reir i aktiv bruk.

På tross av mange usikkerhetsmomenter, både når det gjelder dekningsgrad og ulike praksis ved optelling, har vi klar dokumentasjon på at sandsvalebestanden i Oppland har blitt vesentlig redusert i løpet av de siste ca. 35 årene. Bestanden i søre del av fylket og Valdres er svært sparsom. I disse områdene, hvor det ikke er kjent hekking i naturlige biotoper, er den også spesielt sårbar i forhold til forvaltning av grus- og sandtak. I Nord-Gudbrandsdalen og Ottadalen er situasjonen bedre; med en nokså stor og livskraftig populasjon som utnytter både menneskeskapte og naturlige biotoper. Likevel har koloniene også blitt færre og mindre i denne regionen.

Selv om det med stor sikkerhet fortsatt finnes sandsvalekolonier i Oppland som vi ikke kjenner til, er det neppe grunnlag for å sette dagens bestandsanslag høyere enn 1500 hekkende par. Dette betyr i så fall en halvering av hekkebestanden siden den estimering som ble gjort i 1998 (Gaarder mfl. 1998).

Våre registreringer av sandsvale gjennom ca. 35 år tydeliggjør behovet for en bedre oppfølging og forvaltning av denne rødlistearten. Dette krever bl.a. god kontakt med eiere og

42

drivere av grus- og sandtak, der sandvalene holder til. Videre ser BirdLife Norge avdeling Oppland et stort potensiale i å skjømte, forbedre og gjenskape hekkeplasser. I denne rapporten foreslås det konkret tiltak på flere av lokalitetene. Oppfølging av dette bør bli en prioritert oppgave framover.

LITTERATUR

Artsdatabanken (2021, 24. november): Norsk rødliste for arter 2021.

Aarvak, T., Ranke, P.S. & Øien, I.J. 2012. Sandsvalebstanden er i fritt fall. Vår Fuglefauna 35: 170 - 178.

Fugler i Oppland. Norsk Ornitologisk Forening avd. Oppland, Gjøvik. 280 s. Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. 1994. Norsk Fugleatlas. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu. 552 s.

Gaarder, G., Larsen, B. H., Høitomt, G., Opheim, J., Kasenborg, I. G., Roang, J. K. 1997. Grønlien, H. 1990: Sandsvaleekskursjon – for enslige svaler 30.06. – 01.07.1990. Hujon: 16: 184-187.

Hatterud, L.K. & Pedersen, K. 2024: Sandsvale (*Riparia riparia*). Prosjektrapport 2024. 25 s.

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge.

Larsen, B.H. 2005. Kartlegging av sandsvaler i Oppland i 2004. Hujon 32: 101-106.

Shimmings, P. & Øien, I. J. 2015. Bestandsestimater for norske hekkefugler. NOF-rapport 2015-2. 268s.

Øigarden, T. 2019: Registrering av sandsvale i Valdres. Hujon 45: 244-257.

